LIETUVIŲ DIENOS

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS PINIGAI.

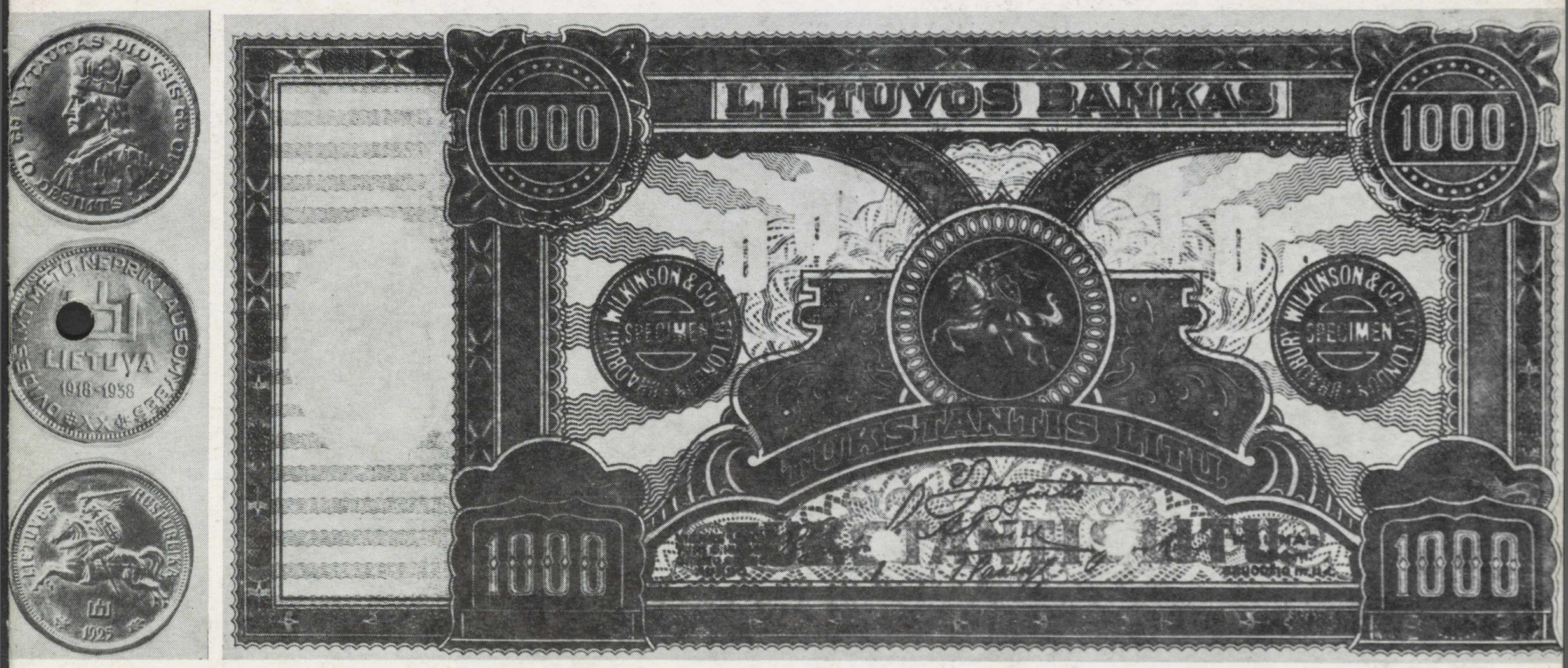

LITHUANIAN DAYS
OCTOBER 1970

1970 M. SPALIO MĖN.

LIETUVIŲ
DIENOS
LITHUANIAN DAYS

4364 Sunset Blvd., Hollywood, Ca. 90029
Telefonas: 664-2919

1970, Spalio mėn. Nr. 8 (207)
Eina XXI metai

October, 1970 No. 8 (207)
Vol. XXI

Vyriausias Redaktorius / Editor-in-Chief
Bernardas Brazdžionis
Literatūros Redaktorius / Literature Editor
Juozas Tininis
Foto Redaktorius / Photo Editor
Daumantas Čibas
Anglų k. Redaktorius / Senior English Editor
Milton Stark
Anglų k. Redaktorius / English Editor
Alfonsas Milukas

Leidėjas / Publisher
Anthony F. Skirius
Administratorius / Circulation Manager
Juozas Andrius

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.
Signed or initialed articles do not necessary reflect the opinion of the editors or of Lithuanian Days magazine.

Žodinę ir visą kitą medžiagą, spausdintą "Lietuvių Dienų" žurnale, LD leidykla pasilaiko teisę panaudoti kitais atvejais be atskiro susitarimo.
Publishers reserve the right to reprint any or all matter published in Lithuanian Days magazine without separate agreement with the authors.

Rankraščius ir kitą medžiagą, jei kitaip nesusitarta, redakcija taiso ir tvarko pagal savo nuožiūrą.
Manuscripts or other matter submitted for publication in Lithuanian Days magazine will be edited at the discretion of the editors, unless otherwise agreed upon.

Panaudojant medžiagą, prašoma pažymėti šaltinį.
Republication of material from "Lithuanian Days" permissible only with indication of this source.

"LIETUVIŲ DIENOS" YRA SUJUNGTOS SU "KALIFORNIJOS LIETUVIU", LEISTU 1946-49 M.
"LITHUANIAN DAYS" IS COMBINED WITH "CALIFORNIA LITHUANIAN", PUBLISHED 1946-49.

Prenumerata atnaujinama automatiškai, nelaukiant atskiro pranešimo. Nutraukdamas prenumeratą, skaitytojas administraciją painformuoja laišku.
If subsription is to be discontinued at expiration, notice to that effect should be sent; otherwise it will be renewed automatically.

Leidžiama kas mėnuo, išskyrus liepos ir rugpiūčio mėn.
Published monthly, except July and August.

Atskiro nr. kaina 85 centai. **Single copy 85¢**

Prenumerata metams $8.00 bet kuriame pasaulio krašte.
Subscription $8.00 per year in any country of the world.
Garbės prenumerata / Honorary subscription $12.00.

"Second Class Postage Paid at Los Angeles, California".

TURINYS / CONTENTS

Vedamasis. 3
Iš Vinco Krėvės atsiminimų —
Kaip buvo suaryta "Liaudies vyriausybė" 4
SPAUDOJ IR GYVENIME:
Tautos Fondas kviečia į talką 6
Politinės nuotrupos: Himnas Mao Cetungui, Vainoja puodas... 6
A. Gustaitis, **Neįkainojamas vieno žmogaus triūsas. J. K. Kario numizmatikos knyga.** .. 7
Pr. Dom. Girdžius, **Buvusis ir buvusieji.** Novelė. 8
"Aš ieškau šypsančios mirties", Iš H. Radausko (1910—1970) eilėraščių. 9
KNYGOS IR AUTORIAI:
Literatūros kronika. 14
VEIDAI IR VAIZDAI.
Iliustruota kronika. 15
ir 21 psl.
LIETUVIŲ RADIJO PROGRAMOS
.... 16

ENGLISH SECTION

Need for Rededication and Sarcrifice.
By A. J. Kasulaitis. 17
Away with all Curtains! Dr. O. J. C. Norem .. 17
Looking Back... Communist Innequalities. .. 18
Nixon and Agnew on Anniversary on Soviet Occupation. 18
Religious Persecution in the Baltic States. .. 18
Lithuanian History in Stamps. Part CXXVIII 19
BOOKS and PERIODICALS.
A Masterpiece of Lithuanian Poetry. 19
LITHUANIANS MAKE NEWS. 20

ALFONSAS DOCIUS — Gotikos kūrėjas saulėtose pakalnėse. Iliustruota. 22

VIRŠELIAI / COVERS

ABIEJOSE VIRŠELIO PUSĖSE

Keletas Nepriklausomos Lietuvos pinigų — LITO — banknotų pavyzdžių.

☐ **Viršelių ir visos kitos (7, 12 ir 13 psl.) pinigų iliustracijos tekste paimtos iš Jono K. Kairio veikalų:**
1. **Nepriklausomos Lietuvos pinigai,**
2. **Senovės lietuvių pinigai ir**
3. **Numizmatika** (knyga, aptariama šiame LD numeryje — 7, 12-13 psl.).

FRONT AND BACK COVERS

Lithuanian coins and banknotes of the period of Independency until 1940.
The establishing monetary unit LITAS was equivalent to 0.150462 grams of gold and was divided into 100 centai.

Reproductions show:

1. 100 LITAS Banknote with portrait and emblems of Grand Duke Vytautas the Great.
2. 1000 LITAS. (This specimen is not a regular banknote, being stamped — as discernible — by the English printing firm: Bradbury Wilkinson Co. Ltd., London).

3. Coins.

4. 50 LITAS, with emblems of Lithuania's capital Vilnius, and portrait of Grand Duke Gediminas (Rex lituanorum et multorum ruthenorum King of Lithuanians and many Russians).

5, 6 and 7. $ LITAS banknotes which were at the time of their emission the equivalent of ½ USA dollar bus subsequently gained in value, due to their gold convertibility.

New Yorko Operetės Moterų Choras bal. 11 d. surengė metinį, 51-mą koncertą iš eilės.

Be paties choro programai atlikti buvo pakviesti du menininkai iš Chicago: L. Barauskas ir komp. D. Lapinskas.

Choras padainavo: B. Budriūno Rugiagėlės, K. Griauzdės Vienoj pusėj marelių, M. K. Čiurlionio Oi, lekia, lekia, K. Žižiūno Šlama šilko vėjas; J. Karnavičiaus Į dangų žvaigždės renkas (iš op. Gražinos), B. Markaičio Nedvelk, vėjeli, M. Petrausko Po gojelį vaikštinėjau (iš op. Eglės), E. Balsio Dainą apie tiltą. Dirigavo choro vadovas M. Cibas, akomp. A. Kačanauskas.

K. Barauskas deklamavo J. Kaupo Arlekino meilę, P. Babicko eil. Čiurlionienės ir Butkų Juzės feljetonus ir ištrauką iš Hiawatos; jam kai kuriuos dalkyus pritarė muzika D. Lapinskas.

Programą pravedė Vytas Gruzdys; sceną prasmingai simboliais išpuošė dail. J. Juodis.

Foto nuotraukoje: fone — choras, priešais — iš kairės muz. A. Kačanauskas, akt. L. Barauskas, dail. J. Juodis, komp. D. Lapinskas, choro vad. M. Cibas, T V akt. V. Gruzdys.

Foto V Maželis

Lithuanian Women's Operetta Chorus of New York held its 51st consecutive annual concert in April. Assisting were two Chicagoan guests: actor L. Barauskas and composer Darius Lapinskas. — Photo shows chorus, conductor M. Cibas (second from right) and others.

Lietuviškumo salos

Kas yra sala? Dabartinės lietuvių kalbos žodyne sakoma: žemės plotas, iš visų pusių apsuptas vandens. Tokia salos definicija — maža žemės dalelė, vandens atskirta nuo visos žemės. Yra didelių salų ir mažų. Yra vandenynuose ir ežeruose, ir net upėse. Bangos paplauna salų krantus, ir jos mažėja, nyksta. Lengva salai paskęsti dideliuose vandenyse ir išnykti, kaip nebuvus. Ir liks tik legenda, tik padavimas.

Ir mažos tautelės didžiųjų tautų vandenyne tartum salos esti plaunamos ir skandinamos. Tautinės mažumos likimas svetimose valstybėse yra netikresnis, negu salos, nuolat puolamos bangų neramiam Atlante ar didžiajame Pacifike. Tai mūsų — išeivių, egzilų, tremtinių dalia.

Iš geografijos žinome, kad yra nepaprastai gražių, viliojančių salų. Yra mėgėjų gyventi salose, atsiskyrus nuo viso pasaulio; yra mėgstančių gyventi nuolatiniam pavojuje; yra nelaimingų robinzonų, audros išmestų į salas ir neturinčių kito pasirinkimo. Tai mes. Salomis galėtume pavadinti ir daugelį savųjų, lietuviškų telkinių, įsikūrusių plačiajame draugingų valstybių vandenyne. Vienos jų yra didesnės ir gaivesnės, augančios ir didėjančios, žydinčios ir puošnios, kitos mąžtančios ir nykstančios, paplaunamos svetimybių ir išnykstančios.

Tokios lietuviškumo salos yra mūsų lietuviškos parapijos, lituanistinės mokyklos, vienuolynai, stovyklų vietovės, namai — jaunimo namai Čikagoje, Dainavos stovykla prie Detroito, Putname ir Maine lietuviškų vienuolynų sodybos... Stipri lietuviškumo sala yra kiekviena lietuviška šeima... Tai gyvos, gaivios, it židiniai, kuriuose nuolat švyti kūrybinė ugnis, salos.

Bet yra ir nykstančių arba jau ir visai be gyvybės ženklo salų, kaip ir negyvenamų, neįžengiamų, apleistų, kaip seno namo griuvėsiai, salų, kur vien palėdos ūkia ir vaiduokliai viešpatauja...

Ar mūsų lietuviškosios salos augs ir alsuos gyvybe, ar nyks ir nuskęs į svetimų vandenų dugną, pareis tiktai nuo mūsų. Ar jos puošis savos, lietuviškos kūrybos žiedais ir vaisiais, ar apžels laukine žole bei erškėčiais, taip pat pareis tik nuo mūsų noro, valios, triūso ir mūsų lietuviško gyvybingumo.

Nukelta į 11 psl.

Kaip buvo sudaryta „Liaudies vyriausybė"

VINCAS KRĖVĖ

Iš pirmosios bolševikų okupacijos Lietuvoje

VYRIAUSYBĖS SUDARYMAS

/ Tęsinys iš praėjusio nr.

Čia Merkys tokiais atsiliepė apie Smetoną žodžiais, jog jų aš čia pakartoti nedrįstu.

Merkys buvo senas mano pažįstamas dar iš studentavimo laikų, bet paskutiniaisiais metais retai mums tekdavo susitikti.

Piktai išsikoliojęs, jis lyg aprimo ir jau ramesniu balsu ėmė pasakoti apie šių dienų nelaimingus įvykius, pasibaigusius faktine Lietuvos okupacija.

Generolui Černiui pasitraukus iš ministerio pirmininko pareigų, vos vieną savaitę pavadovavus ministerių tarybai, jo vietai užimti Prezidento buvo pakviestas jis, Merkys. Generolas Černius nepanorėjo sutikti, kad būtų patenkintas Maskvos valdovų reikalavimas ne tik atleisti iš pareigų vidaus reikalų ministerį pulkininką Skučą, bet dargi jį suimti ir padėti į kalėjimą, kaip nusikaltusį leidimu, o gal net tiesioginiu įsakymu pagrobti raudonosios armijos įgulos kareivius ir tuo pasitarnauti iš jų iškvostomis žiniomis kaimyninei valstybei. Prezidentas ir dalis ministerių Tarybos narių, nors žinojo, kad visi šie kaltinimai yra išgalvoti provokacijos tikslais, visgi manė, kad patenkinus šį, nors neteisėtą ir mūsų suverenitetą žeminusį reikalavimą, bus išvengta didesnio pavojaus, ir susiras galimybė vėl atkurti nors šiek tiek pakenčiamus santykius su Maskva.

Tokios nuomonės buvo ir Merkys. Pulkininkas Skučas buvo priverstas pasitraukti iš pareigų ir prezidento paliepimu suimtas ir padėtas į kalėjimą drauge su Saugumo departamento direktorium Povilaičiu.

Dabar Merkys tikėjosi, kad asmeniniu pasimatymu su SSSR užsienių reikalų komisaru Molotovu jam pasiseks likviduoti nesusipratimus ir atkurti "abišaliu pasitikėjimu paremtus santykius".

Molotovas sutikęs jį priimti. Nutarta buvo, kad ministeris pirmininkas vyks į Maskvą Urbšio, užsienio reikalų ministerio lydimas.

Maskvoje buvo sutiktas labai šaltai, beveik nedraugiškai, be įprastų tokiais atvejais mandagumo požymių. Mūsų atstovas Maskvoje pareiškė, kad jis iš mūsų vizito nieko gero nelaukiąs. Jam atrodė, kad Pabaltijo kraštų likimas jau nutartas, ir jų nepriklausomybę gali išgelbėti tik stebuklas. Jis sužinojęs iš atitinkamų šaltinių, kad viena iš klūčių anglams susitarti su bolševikais buvusi anglų nesutikimas paaukoti šių kraštų laisvę ir nepriklausomybę Maskvos naudai. Su tuo nesutiko anglai; be abejonės, su lengva širdimi sutiko Reicho vyriausybė.

Merkys buvęs taip pasimistiškai nusiteikęs, bet apsilankdaymas pas Molotovą, jį įtikinęs, kad Natkevičius gal visai neklysta, taip manydamas.

Molotovas jokiais klausimais kalbėtis su Merkiu nepanorėjęs, tik griežtoje ultimatyvinėje formoje jam pareiškęs, kad Lietuva turi:

a)be mažiausio pasipriešinimo įsileist naują raudonosios armijos dalinių tokį skaičių, kokį ras reikalingą SSSR vyriausybė,

b) tuojau perleisti tų dalinių žinion visus Lietuvos aerodromus,

c) sudaryti naują Lietuvos vyriausybę iš asmenų, kurie pasižadėtų lojaliai vykdyti visus Lietuvos įsipareigojimus SSSR atžvilgiu

ir d) pagaliau leisti laisvai veikti Lietuvos komunistų partijai.

Tik šias sąlygas priėmus ir jų griežtai prisilaikant Lietuva gali tikėtis, kad jos laisvė ir vidaus santvarka liksią nepažeistos.

Merkiui nieko kito nebeliko, kaip tik skubiai vykti namo, pranešti Prezidentui ir Ministerių tarybai apie šias sąlygas, o taip pat aptarti, kaip šiuo atveju pasielgti.

Urbšys, užsienių reikalų ministeris, dar pasilikęs Maskvoje, tikėdamasis, kad gal jam pasiseks pasiekti šiek tiek švelnesnių sąlygų.

Grįžęs į Kauną, Merkys tuojau apsilankęs prezidentūroje ir padaręs Prezidentui nuodugnų pranešimą. Tą patį vakarą buvo sušaukta prezidentūroje Ministerių Taryba padėčiai apsvarstyti. Buvo daug kalbėta iki gilios nakties. Nuomonės pasiskirstė. Vieni tvirtino, kad ultimatumą tenka priimti su visomis pasėkomis, nes yra didžiausias reikalas išlošti laiko ir, lojaliai vykdant Maskvos reikalavimus, stengtis išvengti konfliktų nors iki karas pasibaigs. Kiti manė, kad geriau pasipriešinti raudoniesiems daliniams, nors dėl akiu, o paskui pasitraukti vyriausybei su visa kariuomene į Vokietiją. Temato pasaulis, kad Lietuva yra jėga okupuota, o ne savo noru įsileido raudonuosius.

Prezidentas Smetona palinko pirmai nuomonei, ir jo balsas nusvėrė. Buvo nutarta pranešti Maskvai Prezidento vardu, kad SSSR sąlygas jis yra priverstas priimti, o generolas V. Vitkauskas yra įgaliojamas sutikti raudonosios armijos dalinus ant Lietuvos sienos ir pasirašyti atitinkamą aktą. Be to, buvo nutarta kitą dieną vienuoliktą valandą ryto vėl susirinkti visai Ministerių Tarybai prezidentūroje ir aptarti kitus klausimus, susijusius su priimtu ultimatumu.

Kai kitą dieną vienuoliktą valandą ryto ministeriai atvyko į prezidentūrą, ten jau neberadę nei Prezidento, nei jo šeimos. Iš tarnautojų patyrę, kad Prezidento žmona dar iš vakaro išsiuntusi daiktus į Vokietiją ir pati ten išvažiavusi pro Tilžę su visa šeima. Gi Prezidentas išvykęs šį rytą apie aštuntą valandą. Su juo į automobilį atsisėdęs vienas adjutantų ir vidaus reikalų ministeris.

Vienas tarnautojų buvo girdėjęs, kad šoferiui buvo pasakyta važiuoti į Kybartus. Merkys čia pat, iš prezidentūros, paskambinęs Virbalio policijos viršininkui ir šaulių būrio vadui pasistengti sulaikyti prezidentą prie sienos, o ministeris Galvanauskas su generolu Vitkausku sėdo į automobilį ir nusi[illegible] skubino į Kybartus. Jiedu tikėjosi pavyst[illegible] prezidentą ir įkalbėsią grįžti į Kauną, bet jiems nepasisekė: prezidentas jau buvo peržengęs sieną, kai jie pasiekė Kybartus.

— Kas valgė gėrė, o man tenka dabar sausai pagirioti, — baigė savo pasakojimą Merkys. — Kad bent greičiau pasibaigtų ši nelemta padėtis.

— Negi negalėjot numatyti geresnės būsimos vyriausybės sudėties iš labiau patyrusių veikėjų? — paklausiau. — Tokiomis sunkiomis dienomis reikia didelio patyrimo kraštui vairuoti.

— Manai, nemėginom! Ir šiaip kombinavom, ir taip, visokius darėme pasiūlymus, bet bolševikai visus juos atmesdavo. Pagaliau turėjome priimti tokią sudėtį, kurią jie mums primetė. Gerai dar, kad pasisekė tave ir nenerolą Vitkauską įbrukti. Norėjome ir Galvanauską, bet bolševikai nesutiko, kad į naują vyriausybę įeitų bet kuris anksčiau buvusių ministerių.

Čia pasiteiravau apie tuos kandidatus, kurių visai nepažinojau, ypač svarbu man buvo gauti žinių, kas yra tas M. Gedvilas, ar jis nėra komunistas.

— Asmeniškai jo nepažįstu, bet mums b[illegible]vo pranešta, kad tai senas, rimtas savivaldos darbininkas. Pagal davinius, gautus iš saugumo departamento, jis visai nesidomėjo politiniu gyvenimu. Net mums buvo duota suprasti, kad jis nėra svetimas saugumo departamentui, — nusišypsojo Merkys. — Visi kiti — tai vis mūsų valdininkėliai, kurių tarpe gal bus rimčiausias Mickis. Kaip valdininkai, jie beveik visi formaliai priklausė tautininkų partijai, o kas jie yra sieloje, negi sužinosi, kol dar nepasireiškė darbais. Tik vienas gydytojas Kaganas yra, pagal mūsų žinias, komunistuojantis.

Man atrodė, kad pasikalbėjimas baigtas, ir pasikėliau atsisveikinti. Mano nusiteikimas nepakitėjo.

— Tu man dar nedavei atsakymo, kad su-

tinki faktiškai vadovauti vyriausybei, — sulaikė mane Merkys.

— Negaliu šiuo momentu teigiamai atsakyti, turiu gerai pagalvoti, pasitarti...

— Ką čia tartis! — pašoko Merkys. — Tu neisi, kitas neis, tai kas gi eis pagaliau? Negi sutikti, kad vyriausybės priekyje atsistotų renegatas ir parsidavėlis Sniečkus, kaip bolševikai buvo mums pasiūlę...

— Kad nors vienas kandidatų būtų kiek geriau man pažįstamas asmuo, su kuriuo sunkią valandą galėčiau pasitarti, jo nuomone ar patyrimu pasikliauti. Bet dabar visi nepažįstami, o gal net tokie, kuriais ir pasitikėti negalima bus... Kad nors Galvanauskas būtų...

— Mėginom, bet nieko nepešėm, — susiraukė Merkys. Pats pamėgink, gal tau geriau pasiseks... Tai kada gi galiu laukti atsakymo? Šiandien? Priešpiet, popiet?..

— Gerai, šiandien, popiet.

Išėjęs iš prezidentūros, nuvykau pas Stasį Šilingą. Norėjau su juo pasikalbėti, išgirsti jo nuomonę.

Šilingas buvo vienas iš man artimiausių žmonių, draugas, nors su juo susitikę dažniausiai ginčijomės, nes beveik visais klausimais mūsų nuomonės skyrėsi.

Jis buvo aktyvvus, veiklus, trokštąs darbo, veikimo, su plačiais užsimojimais, dažnai net fantastiškais, bet padorus, neieškąs sau naudos.

— Su velniu išvien sutikčiau, bet tik dirbti Lietuvos labui, — atsakė man, kai jam prikišau, kad keliauja iš vienos politinės partijos į kitą, lyg savo nusistatymo neturįs karjeristas. Buvo krikščionių partijos veikėjas, o dabar persimetęs į tautininkus, kai šie atėjo į valdžią...

— Nebuvau krikščionis demokratas ir nesu dabar tautininkas. Esu Stasys Šilingas, lietuvis patriotas, — atsakė į mano priekaištą. — Temano apie mane žmonės, ką nori. Man tai nesvarbu.

Aktyvus, veiklus pasiryžėlis, idealistas, visai svetimas savanaudiškumo jausmui, turėjo vieną ypatybę, kuri mažino jo, kaip veikėjo, vertę: neturėjo kritiškos uoslės ir lengvai paciduodavo pašalinei įtakai. Pagavęs pakištą jam mintį, imdavosi fanatiškai ją vykdyti, dažnai išvystydamas ją iki nesąmonės.

Tikėjo kiekvienu žmogumi, su kuriuo jam tekdavo dirbti, nepakentė ir pyko, girdėdamas savo bendradarbių neigiamus įvertinimus, netikėjo net aiškiems faktams, įrodantiems jų savanaudiškumą ir savos oficialios padėties išnaudojimą.

Antanui Smetonai, net kai jis buvo opozicijoje su partinėmis srovėmis, su kuriomis tuo metu Šilingas bendradarbiavo, buvo atsidavęs visa siela; pamatuotai laikė jį didžiausia tuometinės Lietuvos asmenybe ir gudriausiu bei išmintingiausiu politiku. Buvo juo susižavėjęs dar studentavimo laikais ir tam susižavėjimui pasiliko ištikimas.

Rusiškas Lietuvos žemėlapis su užrašu Litovskaja SSR, išleistas 1939, taigi dar prieš rusų įgulų įvedimą į Lietuvą; o seimas "paprašė" Lietuvą prijungti prie kitų sovietinių respublikų ir padaryti "Sovietskaya SSR" tik 1940 metais. Kam buvo dar ta "savanoriško prisijungimo" komedija? Sau, mums, ar pasauliui? Iš dalies tiems, kuriuos okupavo, iš dalies pasauliui.

A Russian map of Lithuania with the title "Litovskaya SSR" that was published in 1939, prior to the introduction of Russian military bases into the country, and one year before the soviet fabricated diet "asked" in 1940 for incorporation into the Under of Soviet republics.

To what purpose then the belated tragicomedy of "voluntary" entrance into the S. V. For Russian internal reasons? To confuse the Lithuanians? Or for world-wide propaganda? Apparently to mislead the occupied countries and the world at large.

Atėjus Setonai į valdžią, St. Šilingas nuoširdžiai apsidžiaugė, nesvyruodamas išsiskyrė su savo senais politiniais draugais ir nuėjo bendradarbiauti su tautininkais.

Tautininkų režimo (santvarkos) raidoje suvaidino vieną didžiausių vaidmenų. Buvo įstatymams ruošti sukurtos teisininkų tarybos pirmininkas, kelis kartus teisingumo ministeris. Jo buvo paruošti ir įgyvendinti: "Smetoninė" konstitucija, nauji "Seimo rinkimų įstatymai", kurie davė tautininkams galimybę sulipdyti tokį seimą, koks vyriausybės diktatoriškiems tikslams buvo reikalingas, naują "Spaudos įstatymą", visiškai panaikinusį spausdinto žodžio laisvę, "Teismų pertvarkymo įstatymą", pažeminusį teismų autoritetą ir susiaurinusį jo savarankiškumą, beveik pavertęs teismus vyriausybės įrankiu, ir visa eilė kitų įstatymų, nuo kurių vėliau "tautininkiškų" vyriausybių asmenys, tame skaičiuje ir patsai Šilingas, ir žymesni tautininkų partijos veikėjai skaudžiai nukentėjo, kai tie įstatymai buvo jiems pritaikyti, likimui pasikeitus jų nenaudai.

Šilingas niekados neturėjo didesnio autoriteto visuomenėje, bet dabar, dėl pasatrosios savo veiklos, pasidarė visų neapkenčiamas. Jį, ne Smetoną, kaltino dėl didėjančių tautininkiškos santvarkos negerumų.

Apie tai Šilingas gerai žinojo ir ne kartą turėjo progos įsitikinti, bet nekreipė į tai dėmesio. Jis buvo giliai persiėmęs mintimi, kad jo įstatiminė veikla atkuria senovinę lietuvių kultūrą, senovės Lietuvos santvarką, priartindama prezidento galią didžiųjų Lietuvos kunigaikščių galiai. O šie juk sukūrė tokią Lietuvą, kuri jų laikais buvo viena galingiausių valstybių Europoje.

Šilingas nuolat lankydavosi pas mane namuose. Ne todėl, kad rastų savo veiklai pritarimą, bet laikė mane visuomenės garsintuvu. Iš nuolatinių mūsų ginčų lengvai atspėjau jo pažiūrų šaltinį.

Juk Antanas Smetona ne juokais laikė save antruoju Vytautu Didžiuoju ir būsimosios, naujosios, galingosios Lietuvos kūrėju, ir Šilingas buvo tik minčių garsintuvas ir jo sumanymų vykdytojas.

Man buvo įdomu ir svarbu išgirsti nuomonę apie susidariusią padėtį, ypač mano padėtį, iš žmogaus, kuris be atodairos reiškia savo pažiūras, neatsižvelgdamas, patinka jos ar nepatinka tam, su kuo jis kalbasi. Aš gerai žinojau kad jis neveidmainiaus ir pasakys, ką mano, — ar privalau imti nedėkingas šiose sąlygose pareigas, ar turiu teisę nuo jų atsisakyti ir liautis svyravęs.

Papasakojau jam viską — savo pasikalbėjimą su Dekanozovu, su Merkiu. Šilingas atidžiai manęs klausė, kramtydamas iš susijaudinimo nagus.

Nukelta į 10 psl.

Spaudoj ir gyvenime

TAUTOS FONDAS KVIEČIA Į TALKĄ

(Ištraukos iš atsišaukimo)

Laisvės kova reiškiasi trimis pagrindais: auka, aukojimusi **ir** krauju. **Mums išeivijoje tenka pati lengviausia dalis —** aukoti **ir** patiems aukotis.

Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas vadovauja mūsų Tėvynės laisvės kovos bylai. Mūsų visų pareiga jam padėti ir jį remti. VLIKo darbai yra mums, daugiau ar mažiau, visiems žinomi:

1. Kalba mūsų Tėvynės vardu laisvajame pasaulyje. Kelia Lietuvos laisvės reikalą, demaskuoja priešo piktus kėslus ir pinkles, kuriomis nori mūsų tautos laisvę amžinai palaidoti.

2. Leidžia septyniomis kalbomis ELTOS biuletenius, kuriais informuoja laisvojo pasaulio spaudą ir žinių agentūras.

3. Išlaiko keturias lietuviškas radijo valandas, iš kurių paskutinioji Filipinuose pradėjo veikti š. m. liepos mėn. Taigi, ją gali girdėti ir mūsų brolis Sibire. O jau, be abejo, jis girdi, ir tai duoda jam vilties, stiprybės ir naujų jėgų tolimesnei kovai prieš sovietinę priespaudą.

4. Renkama Lietuvių tautos genocido istorinė medžiaga ir atskleidžiamas Molotovo-Ribbentropo suokalbis prieš Lietuvos ir kitų tautų laisvę. Visa tai artimoje ateityje bus išspausdinta ir paskleista po visą laisvąjį pasaulį.

VLIKo valdyba dirba be atlyginimo, tačiau visi minėti įsipareigojimai yra surišti su išlaidomis. VLIKas aukoja darbą, o mes jį remkime savomis piniginėmis aukomis. Tautos Fondas telkia lėšas VYLIKo veiklai ir kiek jis surinks aukų, tiek VLIKas bus pajėgus tęsti Tėvynės laisvės kovą. Pačios Tautos Fondo valdybos darbas yra garbės darbas.

Šiais, 30-taisiais rezistencijos prieš okupantą metais, su Rugsėjo 8-tąja Tautos Fondas skelbia naują piniginį vajų. Te nelieka nė vieno laisvajame pasaulyje lietuvio, kuris savo auka neprisidėtų prie mūsų Tėvynės vergovės pančių panaikinimo. Tai mūsų kiekvieno tautinė ir garbės pareiga.

T. F. valdyba

Tautos Fondo valdybos pirmininkas yra prel. Jonas Balkūnas, kiti nariai: J. Vilgalys, T. Remėza, Z. Jurys, P. Minkūnas, J. Pažemėnas, J. Maldutis,jr., K. Čižiūnas.

T. Fondo vajus numatomas tęsti apie tris mėnesius.

Skatiname visus mūsų skaitytojus prisidėti savo auka.

Aukas siųsti šiuo adresu:

Lithuanian National Fund, 64-14 56th Road, Maspeth, N. Y. 11378.

HIMNAS MAO CETUNGUI

Vienas mūsų skaitytojas iš gilios provincijos atsiuntė iškarpą iš spaudos su "himnu Mao Cetungui". Jo melodiją kartojąs apie žemę skristi paleistas Kinų dirbtinis satelitas-palydovas.

Mūsų skaitytojas, pats būdamas auto mechanikas, pabandė išversti "himną" į lietuvių kalbą. Stengėsi nenutolti nuo teksto ir nepraleisti vartojamų įvaizdžių. Jo lietuviška versija skamba taip:

RYTAI YRA RAUDONI

Rytai yra raudoni. Saulė teka.
Mao Cetungas kyla iš Rytų.
Jisai darbuojasi žmonių gerovei.
Jis — gelbėtojas didelis žmonių.

Mūs' pirmininkas Mao myli žmones.
Jisai tasai, kur kelią rodo mum.
Jis veda mus pirmyn vis, ir pirmyn!
O komunistų partija, lyg saulė ried dangum.

Tenai nušvinta, kur tik ji pašviečia.
Jinai spitri, stipri ir neapsakomai gera,
Kai Kinai turi komunistų partiją,
Tai žmonės jų išlaisvinti yra.

O čia — Karolio Markso šiandieninis portretas: jame piaunasi du komunizmo vykdytojai — rusiško ir kinietiško komunizmo diktatoriai.

VAINOJA KATILAS PUODĄ, KAD PUODAS JUODAS (Nors abu labu tokiu)

Nors rusiškieji komunistai, Kinijai iš jų malonės pasprūdus, juokiasi iš jų vado, gelbėtojo, saulės ir kitais aukštais vardais diktatoriaus garbinimo, bet patys nejaučia, kaip savo "dievukui" Leninui himnus ima ir užgieda. Ir ne vien rusiškai, bet ir kitų "broliškų" respublikų kalbomis: antai, imkime kad ir šių metų dainų šventės Vilniuje repertuarą — pačioje šventės pradžioje, į estradą įlipus Konradui Kaveckui, atlikta komp. R. Žigaičio kantička (atsiprašau, kantata) "Leninui, Tėvynei — širdies daina" (tekstas humoristinių eilėraščių autoriaus J. Nekrošiaus). Po to, vadovaujant Jonui Švedui, choras padainavo "Dainą apie Leniną". (Kai komitetas palaikyti su užsienio lietuviais atsiųs tekstus, parodysime ir savo skaitytojams. Neabejojame, kad jie talentingiau parašyti už himnus Mao garbei. R.)

Pagaliau programai baigiantis, vėl K. Kaveckas užlipo į tribūną ir padirigavo I. Dunajevskio "Piesnia o rodine" rusiškai: prasmingai nuskambėjo žodžiai "Široka strana maja radnaja...", kurią nejudindami lūpų kartojo iš Sibiro ir kitų tremties vergų stovyklų grįžę — ...nėr kitos tokios šalies, kur taip... laisvai kvėpuoja Žmogus — "Žmogus, anot partijos laureato Mieželeičio, iš didžiosios Ž. Apie žmones su mažąja ž niekas nedainuoja... (J. S.)

"LIETUVIŲ DIENOSE" GAUNAMOS KNYGOS

☐ **VYSKUPAS IR VELNIAS.** Rašytojo Igno Šeiniaus pomirtinis naujų apysakų rinkinys. Apie 200 psl. ..... Kaina $3.00

☐ **RINKTINĖS MINTYS.** Sudarė kun. dr. J. Prunskis. Žymiųjų pasaulio žmonių — mokslininkų, menininkų, vadų, valstybininkų ir kt. pasakymai, aforizmai. Neišsemiamas turtas paskaitininkams. 326 p. .... Nominalinė kaina $4

☐ **SMULKIOJI TAUTOSAKA.** Sudarė J. Mingirdas. Lietuvių patarlės, priežodžiai, posakiai, surašyti abėcėlės tvarka. Tinka Lituanistinėms mokykloms. .... Kaina $3.00

☐ **DAŽYTAS VUALIS.** Pasaulio garsaus rašytojo W. Sommerset Maugham romanas, pagal kurį susuktas filmas "Septintoji nuodėmė" Lietuvių kalbon vertė Stp. Zobarskas. .... Kaina $3

☐ **MEŠKIUKAS RUDNOSIUKAS.** Parašė Vytė Nemunėlis; iliustravo spalvotais piešiniais V. Stančikaitė. Tai gražiausia ir labiausiai skaitoma knygutė vaikams. ..... Kaina $3.00

☐ **LIETUVA — EUROPOS NUGALĖTOJA.** Lietuvos laimėjimai iki krepšinio meisterio Europos pirmenybių. Iliustruota. Sudarė A. Gustaitis. Tinka jaunimui. .... Kaina $2.50

☐ **ŽAIŽARAS.** Pasaka mažiems, teisybė dideliems. Parašė Daumantas Čibas. Iliustravo A. Korsakaitė-Sutkuvienė. ..... Kaina $2.00

☐ **KETURKOJIS UGNIAGESYS.** Parašė D. Brazytė-Bindokienė. Iliustravo Zita Sodeikienė Mažiesiems. .... Kaina $2.00

ORDER BLANK:

Please mail me the following books:

☐ **Lithuania — Land of Heroes**
Price: $4.75 $

☐ **Crosses**
Price: $4.00 $

☐ **Dance of Lietuva**
Price: $5.00 $

☐ **The Battle of Grunwald**
Price: $3.00 $

☐ **Map of Lithuania**
* Wall map — $4.50 $
* Map in book form — $3.50 $

☐ **Popular Lithuanian Recipes**
Price: $2.50

☐ **Leave Your Tears in Moscow**
Price: $3.95 $

☐ **The Balts**
Price: $7.50

☐ **The Evening Song**
Price: $3.00 $

☐ **The Forest of Anykščiai**
Price: $3.00 soft cover; $4.00 hard cover

☐ **The Ordeal of Assad Pasha**
Price: $2.00 $

☐ **Vytautas The Great**
Price: $3.00; hard cover $4.00 $

Mail this order blank and your check to:

LITHUANIAN DAYS PUBLISHERS
4364 Sunset Blvd., Hollywood, Calif. 90029

Neįkainojamas

Vieno žmogaus triūsas

Jono K. Kario trečiąją numizmatikos knygą "Numizmatiką" pasitinkant

Buvęs nepriklausomoj Lietuvoj Monetų Kalyklos vedėjas Jonas K. Karys, atsidūręs užjūryje, paruošė keletą vertingų knygų, susijusių su numizmatika: 1953 m. jis išleido gausiai iliustruotą knygą "Nepriklausomos Lietuvos pinigai" (255 psl., kaina $5); 1959 m. išleido "Senovės lietuvių pinigus" (396 p., taip pat gausiai iliustruota, kaina 10 dol.); ir pagaliau šiais 1970 metais išėjo jo paskutinė, lyg ir trilogijos, dalis — "Numizmatika" (nemažiau iliustruota, 340 psl., kaina 15 dol.) Ši knyga įregistruota JAV Kongreso bibliotekoje Nr. 72-[illegible]08424. *)

Pirmoji "Numizmatikos" knygos dalis (iki 206 p.) skirta numizmatikos žodynui. Čia abėcėline tvarka aptariami žodžiai, susiję su numizmatika. Vienų žodžių aptarimas teužima vieną eilutę, kaip pvz., Ag, Au, Ct., Exonumija, Kalykla, Sfragistika, Trečiokas, Zollpfund ir p.; daugelis aptarimų turi po keletą eilučių, kiti po keliolika ar daugiau. Kai kurie žodžiai aiškinami net per kelius puslapius, taip, pvz., Monetų kalykla, Taleris, Vilniaus kalykla, Vytauto pinigai, Vytis ir kt. Šis žodynas praturtina mūsų žodyną specifine — numizmatikos — tema. Yra ištisa eilė įdomių, o daugeliui gal net nežinotų, savų ir svetimų, sąvokų, trumpų nusakymų, kaip:

Asignatos nekeičiami į kit. pinigines vertybes popieriniai pinigai, kaip Prancūzijos Respublikos 1790-1795 "obligacijos", arba Kosčiuškos sukilimo 1794 lenkų "biliety skarbowe" (Iždo bilietai).

Bilonas sidabro ir vario (plius kiek cino, cinko ar kt. pigiųjų metalų) lydinys, kuriame taurusis metalas nesudaro viso lydinio pusės. Kai panašaus lydinio pigieji metalai pasiekia 75% ir aukščiau, turime j u o d ą j į b i l o n ą.

Sede vacante (Sostas neužimtas) tokiu įrašu nuo XVI a. (1521) pažymimos tos popiežių monetos, kurios išeina iš Kalyklos laikotarpiais nuo senojo Popiežiaus mirties iki apvainikavimo naujojo.

Tinktūros. Šitaip vadinamos spalvos, kuriomis nudažyti herbų skydai: raudona, mėlyna, žalia, juoda, purpurinė, taip pat metalai auksas ir sidabras.

"Judo sidabriniai"...

Ir taip toliau.

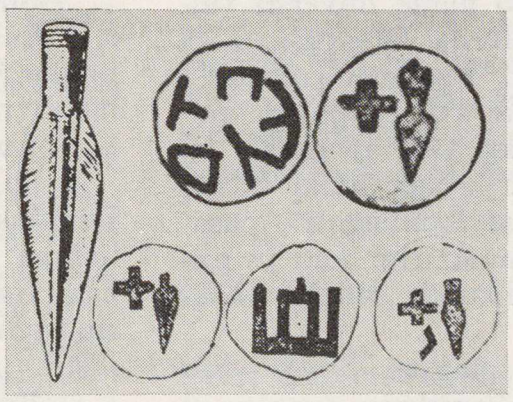

Jietigalis senovės lietuvių monetose. ("Kai tinkamesnių mainų priemonių dar nebuvo, jieties antgalvė reikale pabūdavo ir "pinigu". — Iš numizmatikos žodyno).

*) Visos knygos galima gauti adresu: Mr. J. K. Karys, 60 Sims St., Bridgeport, Conn. 06604.

"Judo sidabriniai", kuriais, sakoma, buvo papirktas Kristaus išdavikas. Įdomu, kad Judo Iskarijoto 30 sidabrinių maišelis tyrinėtojų nuomone buvęs pripildytas ne Judėjoje ėjusiais piniginiais vietais — denarais, — bet kitų kraštų monetomis, kaip čia pavaizduota: 1. Tiro šekelis, 2. Sirijos tetradrachma ir 3. Rhodos tetradrachma.

Biblijos pinigai. B.

Jonas K. Karys savo darbo kabinete, Bridgeport, Conn.

Jonas K. Karys in his studio in Bridgeport, Conn. Mr. J. Karys is one of the most known Lithuanian numizmatists. On pages 7, 12 and 13 there are shown some coins and currency reproductions from his collection.

Žodyno gale duotas bibliografijos sąrašas, kuris daug padės besidominčiam eiliniam skaitytojui.

Antroje dalyje, pavadintoje "Raštais", randame eilę studijų, autoriaus spausdintų lietuviškoje periodikoje. Štai keletas jų: Seniausieji lietuvių "pinigai"; Nuo "kapos" ir grašio iki lito; Žygimanto Vazos "auksinės lėkštelės"; Nepriklausomos Lietuvos monetos; Kenedžio pusdoleris; JAV sumuštinės monetos; Lincolno centas ir jo kūrėjas ir kt.

Straipsniai užima 100 su viršum puslapių; jie įdomus kiekvienam skaitytojui. Jauti malonumą, skaitydamas specialisto nuomonę šiuo ar kitu klausimu.

Perskaitęs knygą ir vis pakartotinai ją vartydamas, galvoji, kiek daug gali nuveikti vienas žmogus, pamilęs savo profesiją ir su tuo susijusius dalykus. O reikia atminti, kad autorius, kaip ir daugelis jūsų, skaitytojai, iš profesijos darbo yra išblokštas, ir šie veikalai yra jo "laivalaikio" padarinys. Kad taip pasistengtų ir įvairių kitų profesijų žmonės, mūsų raštija, ypač specifinė ir memuarinė, labai žymiai pastorėtų.

Šia pačia proga norėtųsi iškelti keletą minčių, kilusių beskaitant J. K. Kario knygą. Tai ne knygos kritika, anaiptol, bet gal daugiau nuomonių priedas.

Pradėsiu nuo pavadinimo "numizmatika". Pats J. K. Karys tuo antgalviu L. Enciklopedijoje, XX t., 480 psl. rašo: "Naujausiais laikais n. apėmė visokius garbės ženklus — ordinus ir linksta plėsti savo dėmesį dar į žetonus bei automatams naudojamus metalinius pinigų pakaitalus, svarbesnių sričių "bilietus", žyminius ženklus, pinigų perlaidas, čekius, obligacijas, paskolų lakštus etc., nes visi tie dalykai ateities žmogui galės būti tiek pat įdomūs, kaip dabartiniam senovės graikų monetos ar viduramžių Lietuvos "kapos".

Tiek apima "numizmatika", o knygoje nerandame nei pinigų perlaidų, nei žyminių ženklų aptarimo. Nepriklausomoje Lietuvoje, perkant didesnę nuosavybę, ant dokumento būdavo klijuojami žyminiai ženklai. Apie ž. ž. yra nedidutė žinutė L. Enciklopedijos XXXV tomo 353 puslapyje. Būtų įdomu "Numizmatikoje" pamatyti tų mūsų buvusių žyminių ženklų rinkinį. *)

Rusų Ermitažo muziejus Leningrade ne tik turi trumpą aprašymą, pažymint, kad jame yra keli šimtai tūkstančių monetų, bet jis net papuoštas to muziejaus 200 metų sukaktį atžyminčiu medaliu.

Norėtųsi žodyne rasti ir kitus Europos muziejus, turinčius numizmatikinius rinkinius. Reikėjo pažy-

Nukelta į 12 ir 13 psl.

*) Knygos autorius juos aptaria žodyno "Vertybinių ženklų" sąvokoj. Red.

Pr. Dom. Girdžius

Buvusis ir buvusieji

— Buvai, paukštuke, kalėjime... Buvai? Sakyk, kad buvai.

— Buvau, jei jūs to norite, — atsakė iš visos vyrų draugijos jauniausias, kai buvęs caro gvardijos kapitonas norėjo visus įtikinti, jog vieni sėdi kalėjime, kiti sėdėjo, o treti dar ten sėdės.

— Buvai... — visi atsikvėpė, lyg būtų sužinoję, jog jų kaimynas nei iš šio, nei iš to pasišaukė notarą testamentui surašyti.

— Kada? — plaukštelėjo delnu per kelius prisipažinusiam buvęs Gyvuliams Globoti Draugijos pirmininkas, lyg būtų jo klausęs abejodamas: "Broli Kristuje, žemę ar gyvulius man užrašysi?"

— Kur? — patapšnojo per petį buvęs Ginkluotoms Krašto Pajėgoms Remti Sąjungos šulas, lyg būtų klausęs, pats gerai žinodamas: "Trobas ar bankų indėlius man paliksi?"

— Už ką buvai kalėjime? — mirktelėjo buvęs caro gvardijos kapitonas, lyg visai būdamas tikras, jog užrašys jam viską brolis Kristuje.

—Už ką, už ką? — visi sujudę nušvito.

Vyrų draugijoj visi buvo tik buvę ir jie norėjo žinoti, kas buvo. Iš visų šauniausias buvo — tėvas jėzuitas.

— Pasakyk, malonusis, palengvink širdį, — kirpdamasis žirklutėmis patį cigaro galiuką, jis ragino prisipažinusį, lyg pakviestas konfesoriumi prie karaliaus dvaro. — Kur ir kada nusidėjai?

— Buvai geras paukštukas. Vėtytas ir mėtytas, — visi mintimis sakė, laukdami išsižioję, kada driokstels herojus: "Ponai, užmušiau žmogų". — Buvai!

— Buvau. Buvau tais metais prie Dordogne, pačioje Prancūzijos gilumoje, kur žmonės valgo varles ir sraiges, nežino laiko pagal laikrodį, nepažįsta skaitmenų pinigų monetose.

— Toks tamsus kraštas, — stebėjosi buvęs Gyvuliams Globoti Draugijos pirmininkas. — Tai kaip žmonės žino laiką, iš ko pažįsta pinigo vertę?

— Iš piršto. Iš piršto pakėlimo ir iš prisilytėjimo. Pašoksta, jei pakiši dolerį, geisdamas ką apie artimo darbelius sužinoti, ir atsidūsta, pačiupinėję franką. O laiką matuoja meilės valandomis. Vienas kito pasiilgę nubunda, pasibučiavę užmiega.

— Ad rem, penitente, ad rem, — perspėjo tėvas jėzuitas. — Sakyk, kuo nusidėjai. Ką veikei tame krašte?

— Su grafiene de la Hosseraye rinkau sraiges. Palijus ant laukų ten jų daugiau, negu mūsų giriose grybų. Tai iškiša snukutį iš kiauto, tai vėl atgal įtraukia, keptuvėje cypteli, ant stalo svečio laukia.

— Vyrai, jis kalba niekus, — pakilo buvęs Ginkluotoms Krašto Pajėgoms Remti Sąjungos šulas. — Sakyk greičiau, kaip patekai į kalėjimą.

— Gerai, — atsiduso penitentas. — Prie Dordogne grafienė turėjo pilį. Kai ten nuvykęs jai pasakiau, jog moku skaityti ir rašyti, ji mane nusivedė į vieną paviljoną ir persižegnojusi pasakė: "Prieš penkerius metus, lygiai trečią valandą po pietų, prie šito, štai, stalo beskaitydamas mirė vienas didžiai mokytas kanauninkas, Louis Estienne. Supranti?" Storas dulkių sluogsnis ant baldų ir paveikslų paviljono salione in memoriam sakyte sakė: "Vargas tam, kas čia prikiš bent vieną pirštą."

— Ad rem, penitente, ad rem, — vėl perspėjo tėvas jėzuitas, išpūsdamas cigaro dūmus. — Sakyk, kuo nusikaltai grafienės paviljone? vienas ar su savo artimu?

— Kai aš nusirengiau, miegamajame buvau vienas. Paskui apie vidunaktį išgirdau žmonių balsus: "Un coup d'Etat, un coup d'Etat". Vadinasi, turėsi nuversti valdžią. Salione ant ilgo ąžuolinio stalo, prie kurio mirė mokytasis kanauninkas, buvo susirinkę grafienės įnamiai: Rene Chateaubriand, Anatolis France, Henrikas Stendhal, Emilius Zola ir daug kitų tokių.

— Gyvi ar mirę — sujudo visi klausytojai.

— Vieniems jie gyvi, kitiems mirę. Paraližuoti, jei norite žinoti. Patys negalėdami pajudėti, paralitikai ragino mane nuversti valdžią ir rehabilituoti Alfredą Dreyfusą. Pats pasiučiausias buvo Zola. "J'accuse, j'accuse!" šaukė tas nenuorama, kai aš, atbėgęs iš miegamojo, norėjau ištraukti jam iš rankų ką tik parašytą manifestą. "Prieš šitokį didelį darbą leiskite man gerai išsimiegoti", pasakiau ir taip dėjau triukšmadariui, kad jis nudardėjo po stalu, sukeldamas dulkių debesius.

— Gerai padarei, — pagyrė buvęs caro gvardijos kapitonas. — Vyriškai.

— Gerai? Čia buvo visų mano nelaimių pradžia, — atsakė penitentas ir nutilo.

Tėvas jėzuitas atlaidžiai šypsojosi, kiti, godžiai traukdami cigarečių dūmus, laukė, ką daugiau pasakys penitentas. O penitentas — nė žodžio.

— Ko tyli?

— Pasakok, kas buvo.

— Tyla mus slegia. Nuo tylos plaukas žyla, tyla ant pečių svyri užgulusi, — maldavo buvusieji, o penitentas — nė žodžio.

— Sakyk, ar nesi kartais nužudęs žmogų...

— Taip, aš nužudžiau grafienę, — išmetęs ant antros kojos, pagaliau prisipažino. — Kai tik grafienė, ant rytojaus įėjusi salionan, pastebėjo, jog kažkas prikišo pirštą prie Emilijaus Zola, ji sukliko ir krito negyva ant parketo toje vietoje, kur mirė anas mokytas kanauninkas. "Kas čia išdrįso skaityti knygas?" tepasakė, perpykusi, ir jos siela išsivietino.

— Sakyk, numirė.

— Gerai — ji numirė, jei jūs to norite.

— Kaltas, jei numirė, — buvusieji sutartinai nudžiugo.

— Kaltas. Nieko nelaukdamas, nuėjau į policijos komisariatą ir pasakiau: "Ponai, aš nužudžiau žmogų." Žinote, ponai, kas tada?

— Žinome, žinome. Lasciate ogni speranza.

— Tarp Išganymo Salų yra ir Velnio Sala — Ile du Diable, kur kalino nelaimingąjį Alfredą Dreyfusą. Tai ten mane išvežė, tai ten ištarškino, surakinę pančiais.

— O ar mateisi su tuo nelaiminguoju? — teiravosi buvęs caro gvardijos kapitonas.

— Daug kartų. Jis buvo tik skeletas su kardu ir karininko uniforma. Pamatęs mane tuojau išsitraukė kardą. "Palauk," jam sakau, — aš neišdaviau valstybės". "Tu nužudei grafienę de la Hosseraye", jis atsakė. O kai jo kardas trinktelėjo į mano žandą, išspjoviau štai du dantis.

— Vėtytas ir mėtytas buvai, — patenkinti dabar buvo buvę buvusieji.

— Buvau. Buvau prie Dordogne tais metais, kai vyriausiąjį teismo prokurorą, Jeronimą Perier, paliko meilužė, reikalaudama pakelti už meilę atlyginimą. Šykštus bjaurybė buvo. Tai, kai tokia nelaimė jį ištiko, kelerius metus neatvyko į teismo posėdžius reikalauti man mirties bausmės. O kai jau esi uždarytas į Ile du Diable, nėra nė reikalo jam skubėti. Tėvo motinos neprisišauksi. Jei turi kiek pinigų, per kalėjimo prižiūrėtojus gali sužinoti, kam gimė nelegalus kūdikis, kieno senoji motina mirė, kam skilvys po sočių pietų nevirškino. O tau — kas iš to?

— Kam čia dar prokuroras, jei kaltę jau prisipažinai? — bumbtelėjo buvęs ministerijos referentas, išėjęs teisių mokslus.

— Nuspręsti, kokią pasiūlyti bausmę: giljotina, sušaudymas, pakorimas, nukryžiavimas?

— O kaip su Alfredu Dreyfusu?

—Sušaudė, pririštą prie patrankų.

— Sušaudė... — buvusieji stebėjosi, vienas į kitą žiūrėdami, o tėvas jėzuitas pralinksmėjęs paprašė kavos.

— Supyškino vaikiną, — visi gailjosi.

— Po penkerių metų, kai sušaudė Alfredą Dreyfusą, atėjo mano eilė. "Už kraujo praliejimą — pakorimas ant Valeriono Kalno, kad visi matytų," pasiūlė prokuroras. "Kesinosi nuversti valdžią ir peiliu nudūrė ministrą pirmininką".

— Bet...

— Kai turi reikalą su ministru pirmininku, tai teisme nesiginčysi. Nesakysi, kad kažkas kažkada Bolivijoj peiliu nudūrė Rodriguezą Lobo. "Kaltas", pasakiau, kai davė man paskutinį žodį. Žinote, ponai, kas tada...

— Žinome, žinome, — atsiduso keli. ! Valdžios nuvertimas — gerų tarnybų netekimas.

— Ruošiausi mirti ant Valeriono Kalno. Bet, tik paklausykite, paskutinę naktį prie kalėjimo grotus kažkas įkišo man iškvėptą trumpą laiškutį. Tik iš keturių žodžių: "Aš myliu tave. Lauk." Ir rašysena, ir kvepalai man priminė grafienę. Tik kiek metų jau buvo praėję, kai ji buvo mirus.

Dabar klausytojai tylėjo nusišiopę, lyg būtų sužinoję, kad ligonis atšaukė notarą, kai jam kiek geriau pasidarė.

—Aš laukiau, — penitentas toliau pasakojo. — Traukdamas į save švelnų Chanel kvapą, aš laukiau. Atsirado noro gyventi, kai buvo, kas myli. Jei norite, netikėkite, bet lygiai trečią valandą ryto prie mano celės lango sprogo dinamitas, ir toji, kuri mane mylėjo, pasakė žydiškai: "Eikime. Esu pastojusi, ir tu turėsi mane vesti." Gerai, kad kalėjime pramokau hebraiškai (žinote, kad Alfredas Dreyfusas buvo žydas). "Toda raba gveret", atsakiau, ir mes greitai išdūmėme į Monte Carlo.

— Geras paukštukas buvai.

— Netikėsite, ką aš ten pamačiau. Sakysite — krūvą pinigų. Taip. Bet kas ten lošė? Grafienė de la Hosseraye ir kanauninkas Louis Estienne.

— Numirėliai?

— Res miranda, — pastebėjo tėvas jėzuitas.

—Kanauninkas tuojau įsmeigė į mane rūsčias akis, kai tik grafienė jam pašnibždėjo: "Tai antikristas, — į mane rodė, žarstydama krūvas banknotų, — moka skaityti ir rašyti. Išdrįso skaityti knygas, kurias tu vienas skaitydavai paviljone." "Tur būt, iš Paryžiaus, kad skaito knygas. Tokie gali nuversti valdžia, — kalbėjo kanauninkas ir dėjosi ant griaučių stulą, — reikia kuo greičiausiai jį sutuokti, kad nurimtų."

Vyrų draugijoj pripiltos taurelės laukė pražilusių ūsų. Tėvas jėzuitas vieną pakėlė:

— Į sveikatą jauniesiems!

Penitentas, taurelę pakėlęs, neskubėjo. Išgėręs, smilių prie lūpų pridėjo.

— Šitaip, — sakė, — jaunoji mane pabučiavo, paskui maldavo: "Ištark tik priesaikos žodžius." Aš ir šiaip, ir taip. Sakau: "Kaip galiu vesti, jei nesu žydas?" "Esi Alfredas Dreyfusas. Žydu būti ne gėda," mane visaip įtikinėja. O kanauninkas ilgai nelaukia. Kai tik jis pradėjo jungtuvių priesaikos žodžius, aš ėmiau šaukti: "Nenoriu vesti, nenoriu vesti! Geriau man mirti."

Visi pakėlė taureles už gyvenimą ir meilę. Tik kai išgėrė, visu atsistojo ūsai:

— Vyrai, parduodame savo sąžinę, pritardami mišrioms jungtuvėms.

— Pamirštame, kas buvome, — vienas trenkė ištuštintą taurę į sieną.

— Į kokius kraštus pakliuvome! Grafienė svočia, o jaunoji nėščia.

— Vyrai, mes pirštų čia nekiškime, — visi piktinosi. — juoksis, kas juoksis paskutinis.

— Maži juokai, — perkirto penitentas. — Mane visą išpylė prakaitas. Sukandau dantis, kad neištarčiau nė vieno jungtuvių priesaikos žodžio, įtraukiau galvą, kad nelinktelėtu. O kai kanauninkas, baksnodamas man į pilvą šlakštyklės kotu, ragino prisiekti, aš puoliau prie grafienės ir apkabines jos kelius pravėriau burną maldaudamas: "Chere Madame, gelbėk mane! Nenoriu vesti." Kai visas suprakaitavęs taip šaukiau, staiga pasirodė tarnas su pusryčiu parafernalija. Miegamasis buvo pilnas pritvines Prancūzijos saulės, o aš tįsojau ant grindų, apkabines lovos kojas.

— Maloniai praleidome laiką, — tarė tėvas jėzuitas, ruošdamasis palikti vyrų draugiją.

— Klausydami melų, — visi pasipiktino, ir pražilę ūsai nulinko. — Bene taip jau buvo? Kada?

— Kai ūsai buvo pariesti. Gerai meluoti — menas.

— Menas?

— Jei žinai, kad meluoja.

— O jei nežinai?

— Apsimulkinimas.

—Kas galėjo žinoti?

— Ką sušaudė, ką pakorė?

— Nežinoti, jog Alfredą Dreyfusą ne sušaudė, o išteisino! Džentelmenai... Bet man jau laikas, — pasakė tėvas jėzuitas ir atsisveikino.

Henrikas Radauskas

(1910 — 1970)

AŠ IEŠKAU ŠYPSANČIOS MIRTIES...

PASAKA

Pro dūmus traukinio, pro vielas telefono ,
Pro užrakintas geležies duris,
Pro šaltą žiburį, beprotiškai geltoną,
Pro karštą ašarą, kuri tuojau nukris,

Pro gervių virtinę, kuri į šiaurę lekia,
Pro gnomų požemiuose suneštus turtus —
Atskrenda Pasaka, atogrąžų karšta plaštakė,
Ir mirga margas spindulių lietus.

Septynias mylias žengia vaiko koja.
Našlaitės neliečia vilkai pikti.
O Eglės broliai dalgiais sukapoja
Jos vyrą žaltį jūros pakrašty.

Voras su trupiniu į dangų kelias.
Kalba akmuo ir medis nebylys.
Ir ieško laimės, ant aklos kumelės
Per visą naktį jodamas, kvailys.

Pasaulis juokiasi, paspendęs savo tinklą
Ant žemės vieškelių, takelių ir takų.
Klausau, ką Pasaka man gieda kaip lakštingala,
Pasauliu netikiu, o Pasaka tikiu.

MELANCHOLIJA

Lelijų linijom lengvom prilygt gali,
O, melancholija šio vakaro tyli.

Atplaukę debesys sustoja virš galvos,
Pavargę debesys pavasario spalvos.

Praeina vakaras tarp jūros ir kalnų,
Ir aš pajūriu tuo su vakaru einu.

Ir, kriauklę ūžiančią pridėjęs prie ausies,
Klausausi pasakų pavasario mirties.

LIETUS

Lietus plonom stiklinėm kojom
Po visą sodą bėginėja.
Lazdyno žalsvo šakos moja,
Džiaugsmingai krūpčioja alėja.

Miško aikštelėj senas beržas
Iškėlė žalią kiaurą skėtį
Ir iš vandens purienos veržias
Pasaulį auksu sužavėti.

Geltonu vingiu žaibas liejas,
Nurieda dundesys platus.
Po visą žemę bėginėja
Stiklinėm kojom tas lietus.

PEIZAŽAS

Tirštoj, itališkoj dangaus mėlynėj
Du medžiai rieda, tartum rutuliai,
Ir skamba vėjai, slidūs ir stikliniai
Aplink medžius, dainuojančius žaliai.

Nuo kalno upėn ritasi peizažas.
Dangus ir saulė tyška į šalis.
O lapuose paklydęs, cypia mažas,
Geltonas kaip viščiukas spindulys.

HOMERO JAUNYSTĖ

Aš gėriau putojantį pieną,
Aš valgiau nežemišką duoną,
Žiūrėjau į žėrinčią dieną:
Į žydinčią gėlę geltoną.

Man piemenys grojo vamzdeliais
Pavėsyje aukšto platano,
Ir bitės auksiniais indeliais
Man kvepiantį medų gabeno.

O, kaip man beprotiškai sekės!
Man vynuogės nokti skubėjo,
Ir sunkios, įsirpusios kekės
Laimingos prie lūpų virpėjo.

Su lyra klajodami dviese
Mes karą ir kartą giedojom
Ir vasarą aukštą ir šviesią
Ir raudančią bangą po kojom.

O žvaigždės, pradėjusios kilti,
Ant jūros rankas auksines
Užđėjo ir liepė nutilti,
Kad ji neprikeltų manęs.

SAULĖLYDIS

Sumaišės vėja su vynu,
Išgėręs, gatvėmis einu,
Ieškodamas lengvos širdies,
Linksmos karališkos mirties.

Padangė liejasi variu,
Aš ora deganti geriu,
Man graso peiliai žiburių,
Aš jokio ginklo neturiu.

Į dangų bėga kaminai,
Per dangų nuskrenda varnai,
Veidai dainuojančių draugų
Drugiai iš moterų plaukų.

Aš ieškau šypsančios mirties.
Kas rojun kelią man nuties,
Ateiti laimei isakys,
Užmerks nustebusias akis?

Staigi H. Radausko (nuo širdies smūgio) mirtis didžiai sukrėtė lietuvių literatus. H. Radauskas mūsu poezijoje buvo vienas iš unikumų. Jis čia stovėjo tarsi pseudoklasikinio pasaulio moderniųjų laikų Apolonas, išdidus lėbautojas surrealistų palikimo puotoje; kartu rimtas ir žaismingas, meistriškai žionglioruojąs bengalinėmis poezijos ugnimis.

Vietoje eulogijos spausdiname keletą iš įvairių laikotarpių dalykų, paimtų iš jo rinktinės knygos "Eilėraščiai". (1965).

KAIP BUVO SUDARYTA "LIAUDIES VYRIAUSYBĖ"

Vinco Krėvės liudijimas

Atkelta iš 5 p.

— Kas liečia Smetoną, tai Merkys labai klysta. Prezidentas žinojo, ką darė. Tremtypasilikęs bolševiku pastumdėlis, — pareiškė je jis Lietuvai bus naudingesnis, negu čia Šilingas, man pabaigus pasakoti. — Jo vietoje aš taip pat būčiau pasielgęs

— Bet ką tu man patarsi daryti? Ar turiu priimti Merkio pasiūlymą, ar galiu lengva širdimi nuo jo atsisakyti?

— Aišku, kaip diena, kad privalai priimti, — atrėžė man Šilingas. — Aš netikiu nei vienu Dekanozovo žodžiu ir manau, kad bolševikai jau yra susitarę su vokiečiais dėl Lietuvos ir apskritai dėl visų Pabaltijo valstybių likimo, bet turim gelbėti, kas dar išgelbėti galima...

— Vadinasi, patari man pasidaryti bolševikų "pastumdėliu", kaip patsai išsitarei, ir gal nieko nepasiekęs pasiimti visą atsakomybę už jų veiksmus Lietuvoje, būti ateityje apkaltintu dėl bendradarbiavimo su jais ir, ko gero, netekti doro vardo...

— Kokią turi reikšmę vieno žmogaus vardas ar net gyvybė, kai yra reikalas gelbėti valstybę ir tautą! — net sušuko Šilingas. — Aš irgi buvau siūlomas ir būčiau nei vieną akimirką nesvyravęs, jei bolševikai nebūtų atmetę mano asmens. Ir žinai, kodėl privalai? Aš taip galvoju: anksčiau ar vėliau, be abejo, vokiečiai karą turės pralaimėti. Tada ir bolševikams, kaip vokiečių draugams, teks pasitraukti ir iš Lenkijos ir iš Lietuvos ir kitų sričių, kurias jie bus užėmę su vokiečiais susitarę. Būtinai reikia, kad iki tam laikui, nors formaliai, išliktų Letuvos vyriausybė.

Pareiškiau abejojimą, kad aš galėčiau pajėgti tokiam uždaviniui, kuris ir prityrusiam politikui nebūtų lengvas. Be to, nežinau, kas yra tie primesti man bendradarbiai? Be abejonės, jų tarpe susiras komunistų, o gal net provokatorių...

Šilingas susirūpino, susimąstė.

— Vistiek neturi tiesos atsisakyti. Gal teks nukentėti, bet ir mes visi senosios kartos inteligentai ir Nepriklausomos Lietuvos kūrėjai jau esame pasmerkti. Būsime sunaikinti vienu ar kitu būdu visi, kurie nepanorės ar negalės pasprukti į užsienį, jei karas ilgėliau užtruks. Aišku, pirmoje eilėje politiniai veikėjai, kaip aš ir į mane panašūs, bet iš Lietuvos aš nebėgsiu.

— Tavo pranašavimai tiesiog siaubingi! — pasakiau jam. — Jie ir už mane drąsesnį siela galėtų atbauginti.

— Žinai, ką tau patarsiu, — pašokęs iš vietos ėmė bėgioti išilgai kambario. — Pamėgink patsai derėtis su bolševikais. Pareikalauk, kad į vyriausybę įsileistų nors Natkevičių, mūsų dabartinį atstovą Maskvoje, ar bent Ernestą Galvanauską. Jei bolševikams tikrai svarbu, kad nauja vyriausyb turėtų krašto pasitikėjimą, jie gali sutikti, jei griežtai pareikalausi.

— Manai, kad Galvanauskas tokiomis perspektyvomis sutiktų eiti į Vyriausybę? — pareiškiau abejonę.

— Daug ką galima prikišti Galvanauskui, bet kad jis yra tikras patriotas, ištikimas Lietuvos sūnus, aš neabejoju.

— Paskambink jam ir sužinok, ar jis namie, — paprašiau. — Norėčiau su juo pasikalbėti.

Šilingas paskambino. Galvanauskas buvo namie ir sutiko su manim pasimatyti tuojau.

— Neužmiršk, kad sunkaus kryžiaus, kurį likimas nori užvelti ant tavo pečių, neturi tiesos nusikratyti, — atsisveikindamas kalbėjo Šilingas. Jau duryse jis mane nutvėrė už kaklo, apkabino abiem rankom ir pabučiavo. — Tai mano tau palaiminimas į Golgotą kopti...

Galvanauskas pusryčiavo, kai aš atėjau. Pas jį suradau V. Sidzikauską, buvusį mūsų atstovą Berlyne.

Pasakiau, kokiu reikalu atėjau.

— O ką mano Šilingas? — susidomėjo Galvanauskas.

Atpasakojau Šilingo nuomonę apie būtiną reikalą eiti į vyriausybę, bet nuslėpiau jo nuotaikingus pranašavimus, kuriais aš tuo metu ir pats netikėjau. Aš, kaip ir daugel kitų, klydau, manydamas, kad bolševikai jau yra pamatę savo klaidas, kurias padarė pirmaisiais valdymo metais, ir jų jau nebekartos. Išorinius pakeitimus, daromus tik formaliai, laikiau tikros evoliucijos požymiais.

Taip manydamas, neabejojau, kad nebus kartojamos klaidos kituose kraštuose, kuriuose jiems pasiseks įsitvirtinti nors laikinai, išg.yventos jau pačioje Rusijoje.

Pasakiau E. Galvanauskui, kokiu reikalu esu pas jį atėjęs.

— Aš visai pritariu Šilingo nuomonei, kad niekas mūsų neturi teisės atsisakyti nuo darbo, kuris gali būti naudingas Lietuvai, nors tasai darbas grėstų didžiausiu pavojum, — pareiškė Galvanauskas. — Neatsisakau įeiti į vyriausybės narius, jei tik jums pasiseks įtikinti dabartinės padėties viešpačius, kad aš esu reikalingas. Bet aš abejoju, kad jums tai pasisektų.

— Pamėginsiu, — pareiškiau.

— Neabejoju, kad bolševikai čia neilgai išsilaikys, jų karas su vokiečiais neišvengiamas, — įsikišo į mūsų pasikalbėjimą V. Sidzikauskas. — Jie ir karą pradėjo todėl, kad užgrobtų derlingus Ukrainos plotus, kurių kolonizacijos planai seniai jau pagaminti. Karas su anglais ir kitais jų sąjungininkais — tai tik priemonė užnugariui apsaugoti. Vokiečiai visai neslepia savo siekimų ir tikrųjų tikslų. Jie mano, ir visai pamatuotai, kad bolševikams nugalėti užteks vieno kito mėnesio laiko.

— O jų draugiškumo sutartys su bolševikais, sutikimas atiduoti jiems didžiausius Lenkijos plotus, net tas Rumunijos dalis, kurios niekados nebuvo rusų valdomos, nekalbant jau apie Pabaltijo valstybes? — paabejojau jo teigimu.

— Ir naciams ir bolševikams sutartys neturi jokios reikšmės, tuo įsitikinti turėjom ir mes ir visas pasaulis pakankamai progų, — pareiškė Sidzikauskas. — Tiek vieni, tiek ir kiti jų mano, kad laikytis sutarčių, kai jos jau nereikalingos jiems, yra pasenęs buržuazinis prietaras, dargi labai negirtinas, bolševikų akims — netgi nusižengimas prieš partijos kodeksą.

— Vokiečių laimėjimas sudarytų mūsų tautai tikrą pavojų, — pastebėjo Galvanauskas. — Jiems čia įsigalėjus, visa mūsų tauta būtų pasmerkta išnykti.

— Niekuomet jie nelaimės karo! — kar[illegible] tai paneigė Sidzikauskas. — Anglai — šalti realistai. Negi jie ryžtųsi tęsti karą, kai beveik visa Europa šiandien vokiečių rankose, jeigu neturėtų užtikrinimo, kad į karą tikrai įstos ir Jungtinės Amerikos Valstybės su visa savo technikos ir išteklių galybe. Te tik vokiečiai įsivelia į karą su rusais ir įklimpsta į jų begalines erdves, pamatysite, kad amerikiečiai paskelbs jiems karą. Įstoję, kai visų kitų jėgos jau bus išsisėmusios ar bent žymiai susilpnėjusios, jie nulems karo likimą, ir su juo viso pasaulio.

— Jūsų samprotavimai, pone ministeri, visai realūs ir įtikinami, — lyg nusidžiaugęs pritariau jam. — Duok, Dieve, kad taip atsitiktų.

— Jūsų uždavinys — išlaikyti bent vyriausybės pavidalą, kol ateis vokiečiai. Tada jau jūs nebetiksit ir turėsite savo vietas užleisti kitiem, kurie stengsis eiti tuo pat keliu, kol pagaliau ir vokiečiai pralaimės. Tada tik Lietuva galės vėl atsistoti ant savo kojų ir sudaryti tikrą nepriklausomą vyriausybę.

— Gal tada Smetona sugrįš, — įterpiau savo pastabą.

— Ne, Smetonos dainelė, kaip ir visų ki[illegible] diktatorių ir diktatoriukų, jau bus sudainuota. Jo vaidmuo mūsų krašto gyvenime jau baigtas, — su įsitikinimu pabrėžė Sidzikauskas.

— Jis ir pabėgo staiga ne tiek bolševikų bijodamas, kiek savųjų, bent aš tokį įspūdį gavau, pasimatęs su juo Eitkūnuose, — pastebėjo Gavanauskas.

— Rodos, jūs jį vijotės? — klausiu.

— Vijomės su generolu Vitkausku, bet nepavijome. Kai atvykome į Kybartus, ten jau nesurado Smetonos, — pasakoja Galvanauskas. — Prie sienos jį buvo sulaikę šauliai ir gana nemandagiai su juo pasielgę, bet jis juos apgavo ir aplinkiniais keliais, per balas, basi perėjo su palydovais per sieną. Vitkaus-

kas buvo uniformuotas, todėl negalėjo pereiti sienos, bet aš nuvykau į Litkūnus ir suradau jį viešbutyje "Rus". Mėginau jį prikalbinti grįžti, bet šeimyna beveik išstūmė mane iš kambario. Taip nieko nepešę turėjome grįžti į Kauną...

Kai apie antrą valandą grįžau namo, man pranešė, kad jau kelis kartus buvo skambinę iš rusų atstovybės, vis klausdami, ar dar nesu grįžęs. Prašė paskambinti, kai tik sugrįšiu.

Maniau pirmiau papietauti ir tik tuomet paskambinti Bet nespėjau dar atsisėsti prie stalo, kai telefonas ėmė veikti. Man priėjus ir paklausus, kas skambina, atsiliepė atstovas Pozdniakovas. Jis tuojau perdavė ragelį J. Paleckiui, kuris paklausė manęs, ar jau esu apsisprendęs priimti pasiūlytąsias pareigas ir ar jis galįs pateikti ein. Prezidento pareigas Merkiui naujos vyriausybės narių sąrašą ir prašyti patvirtinti jį?

Atsakiau, kad mano sutikimas pareis nuo sąlygų priėmimo, kurias turėsiu pateikti, ir prašiau paskirti vietą, kur galėčiau su juo susitikti ir pasikalbėti.

Paleckis ilgai tylėjo. Matyti, pridengęs ragelį, turėsi su savo patarėjais. Paskui pasakė, kad patsai pas mane atvažiuosiąs.

Už pusės valandos atvyko, tik ne vienas, bet su Pozdniakovu.

Aš buvau pasiruošęs, kaip turiu kalbėti ir kokiu būdu pareikalauti, kad į ministerių tarybą būtų pakviestas Galvanauskas. Todėl iš karto pradėjau pasikalbėjimą pareiškimu, kad mano nuomone svarbiausia ministerių tarbyoje vieta ir atsakingiausias vaidmui — tai finansų ministerija. Kitose srityse padarytos klaidos lengvai išlyginamos, o finansų srityje jų beveik negalima atitaisyti, bent greitu laiku. Dažniausiai šioje srityje padaryti klaidingi žingsniai skaudžiai atsiliepia krašto gyventojuose ir kuriam laikui net gali sužlugdyti viso krašto gerovę. Būsimosios ministerių tarybos sąraše numatytas finansu ministeriu asmuo man visai nėra žinomas kaip finansininkas, ir todėl negalėsiu juo pasitikėti ir tuo pačiu paimti atsakomybę prieš kraštą.

Paleckis pertraukė mano kalbą pastaba, kad į finansų ministerio vietą yra siūlomas gabus finansų ministerijos valdininkas ir liaudininkų partijos žymus veikėjas.

Atsakiau, kad valdininko sugebėjimas gerai atlikti pavestą jam darbą visai neįrodo, kad jis bus geras finansų ministeris. Metas dabar labai sunkus, nepaprastai gali būti painios darbo sąlygos, kurios pareikalaus, kad šiam atsakingam darbui vadovautų prityręs žmogus, turįs ne tik mano, bet ir viso krašto pasitikėjimą. Sutikčiau priimti siūlomas man pareigas — faktiškai ministerio pirmininko —tik tuo atveju, jei finansų ministeriu būtų pakviestas E. Galvanauskas ar prof. Jurgutis.

Paleckis pasižiūrėjo į Pozdniakovą, lyg klausdamas jo patarimo.

— Aš manau, kad tamsta turėtum gerai apsvarstyti pono profesoriaus pasiūlymą ir tik apgalvojęs duoti atsakymą, — patarė jam Pozdniakovas.

Paleckis, pritardamas, lingavo galva.

— Gerai, po valandos kitos aš tamstai, pone profesoriau, dar šiandien pranešiu savo nusistatymą šiuo klausimu, — pareiškė jis atsikeldamas.

Tuo mūsų pasikalbėjimas šį kartą pasibaigė.

Buvau tikras, kad jis nuvyko į Maskvos atstovybę tartis. Maniau, kad ten nesutiks įsileisti Galvanausko į ministerių tarybą, tokiu būdu atkris ir mano kandidatavimas, kuo būčiau labai patenkintas.

Bet atsitiko visai kitaip. Nepraslinko dar valanda, kai Paleckis paskambino, kad jis rado sąlygas priimtinomis. Užklaustas Galvanauskas sutiko paimti finansų ministerio vietą. Tikisi, kad daugiau kliūčių nebeatsiras ir rytdieną jis galėsiąs sukviesti pirmą naujosios vyriausybės pasitarimą.

Susirinkimas skiriamas dešimtą valandą ryto ministerio pirmininko raštinėje...

Atvykau į ministerio pirmininko raštinę anksčiau, negu buvo sutarta — apie devintą valandą. Mane sutiko Mašalaitis, ministerių tarybos reikalų vedėjas. Jis man papasakojo, kad Paleckis buvo čion atvykęs dar prieš aštuntą. Pasikalbėjęs su juo, Paleckis paskambinęs į rusų atstovybę, ilgai kalbėjosi telefonu, paskui pareikalavo automobilio ir išvyko, pažadėjęs greitu laiku grįžti.

Mašalaitis buvo pateikęs jam atsistatydinimo pareiškimą, kaip jis visuomet darydavo, ministeriui pirmininkui pasikeitus.

— Kodėl norite pasitraukti? — paklausęs jį Paleckis.

— Gal neįtiksiu ponui pirmininkui, — atsakęs jam Mašalaitis. — Gal turite numatę savo žmogų, tinkamesnį sau. Nenorėčiau kliudyti...

— Jokių savų žmonių neturiu, — atsakęs jam Paleckis. — Jei laikotės dėsnio dirbti Nepriklausomos Lietuvos labui, galite pasilikti savo vietoje...

Niekas dar tada nežinojo apie slaptus Maskvos susitarimus su Hitleriu, kurie paaiškėjo tik karui pasibaigus. Todėl, išgirdęs šį Mašalaičio pasakojimą, pagalvojau, kad Paleckis nėra susirišęs jokiais pasižadėjimais bolševikų atžvilgiu ir mano taip, kaip ir mes manome; tikisi, kad laviruodami galėsime išsilaikyti, kol pasibaigs karas, ir tuo išgelbėsime Lietuvą ir jos nepriklausomybę.

Lengviau atsikvėpiau, pagalvojęs, kad Paleckio asmenyje turėsime ne priešą, bet bendramintį...

Dešimtą valandą jau buvo susirinkę beveik visi naujosios vyriausybėes nariai ministerio pirmininko kambaryje. Mūsų tarpe dar nebuvo vid. reik. ministerio M. Gedvilo ir Švietimo ministerio Venclovos. Mane blogai nuteikė faktas, kad Paleckis visą laiką bėgiojo į raštinę ir iš ten, kaip man pasakė Mašalaitis, kalbėjosi su rusų atstovybe...

Vėliau pasirodė, kad Dekanozovas iš jo reikalavo doc. Vidmantą, numatytą susisiekimo ministeriu. Paleckis, matyti, mėgino priešintis, bet pagaliau nusileido. Jis iššaukė Vidmantą į raštinę, ir tasai atgalios nebegrįžo.

Apie tai sužinojome tik vėliau, kai paklausėm Paleckį, jau vykdami į prezidentūrą priesaikos padaryti, kodėl neina su mumis Vidmantas. Tuomet negalėjome atspėti, kuri buvo Vidmanto atšaukimo priežastis. Tai paaiškėjo tik vėliau, kai bolševikai pareikalavo perleisti jų žinion Lietuvos geležinkelius.

Nejaukus, bent man, buvo tasai pirmas suėjimas žmonių, kurie nuo šios valandos turės paimti valdžią. Sakau — paimti, ne perimti, nes jokios vyriausybės, kuri būtų turėjusi mums perduoti savo pareigas, nebuvo.

Jaučiausi, lyg kad esu pakasynose kažko brangaus ir artimo, gal nevisai dar užmerkusio akis, bet jau kovojančio su mirtimi, paskutinėje agonijoje.

Mačiau, kad ir kitų nuotaika nebuvo linksmesnė. Visi sėdėjome ir tylėjome. Vienas tik Galvanauskas mėgino visus prakalbinti, bet jutau, kad jo gyvumas buvo dirbtinis. Jis šiuo metu stengėsi laikytis, kaip žmogus, kuris moka susivaldyti ir neranda reikalo parodyti kitiems savo tikros nuotaikos...

Kiekvienas gerai supratome, kad nesame vienminčiai, vienos bendros idėjos vardu susispietę į darbą, bet atsitiktinai svetimos jėgos suvesti į vieną krūvą įvairaus įsitikinimo, o gal ir įvairių siekimų žmonės...

Visi jutome, matyti, kad nebūsime savo krašto vairuotojai, bet greičiau pastumdėliai, o kai kurių likimas gal jau iš anksto nuspręstas...

LIETUVIŠKUMO SALOS

Atkelta iš 3 psl.

Iki šiolei mirties ir pelėsių kvapo nedaug tebuvo mūsų salose. Šiandieną mūsų salos yra pačiame pavasary ir pačiame žydėjime. Kuriamos naujos lietuviškos šeimos, steigiamos naujos stovyklos, statomi nauji lietuviškos kultūros židiniai. Ateinančių kartų uždavinys visa tai išlaikyti ir plėsti. Mūsų lietuviškumo salos yra ne tik gyvenamos, bet ir augančios, bet ir žavinčios mus aplankiusio svečio akį ir širdį. Svečio iš svetur ir brolio bei sesers iš tėvynės, kurią skandina svetimasis rusiško komunizmo vandenynas. Protinga paduoti rankas, kad išliktume lietuviais plačiajame pasaulyje ir mažojoje tėvynėje.

Senovės lietuvių priešmonetinės "kapos" (ir turtingasis su keliomis kapomis saujoj...). "Kapos" — senieji liet. "ilgieji pinigai", liedinti iš beveik gryno sdabro. Pradedant XI a. po Kr. jie buvo jau gerai žinomi Lietuvoje. Visos stambesnės grašių sumos Lietuvoje skaičiuotos kapomis (po 60) net iki XIX. ("Kapa" nuo žodžio kapati-kapoti.).

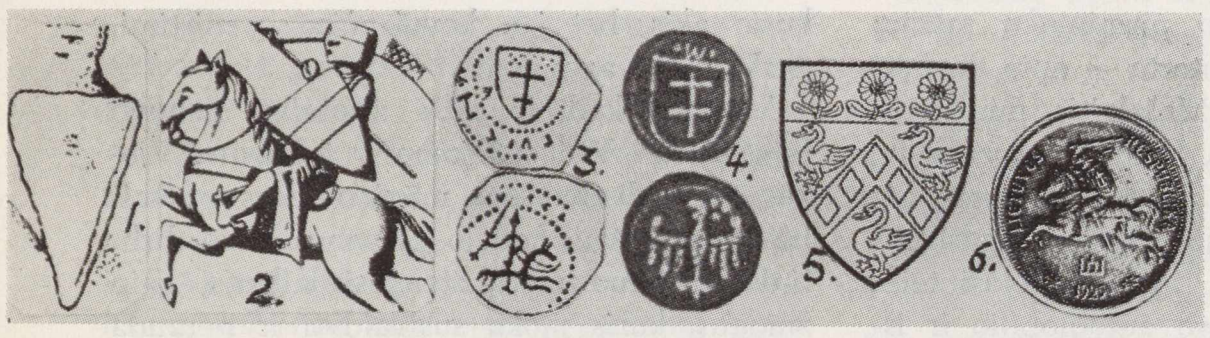

Istorinio skydo pavyzdžiai. 1 — istoriniai XII-XIII a. riterių skydai; 3-4 — skydai, išmušdinti Vytauto D. ir Jogailos monetose; 5 — anglų bajorų XVI a. vartotų skydų forma; 6 — skydas Vyčio ženkle Lietuvos Resp. monetose.

D. L. Kunigaikštystės, XIV — XVII amž. monetos. 1. žyg, Augusto; 2, žyg. Vazos. Vadinamos "lietuviškais portugalais" 10 aukso dukatų arba florenų monetomis. Monetos didelės, vartotos ne normalioj apyvartoj, bet daugiau pačių valdovų reikalams — dovanoms, reprezentacijai užsieny. monetos, kaldintos 2. Anglijoje ir 3. Kauno monetų kalykloje.

J. K. Kario "NUMIZMATIKA"

Atkelta iš 7 psl.

mėti, kad jame rusai, tiek cariniai, tiek bolševikiniai, laiko daugybę iš Lietuvos išplėštų kultūrinių turtų: archyvinių dokumentų, originalių paveikslų, knygų, mūsų tautos karalių ir didikų laiškų, Lietuvoje gamintų senųjų ginklų, šarvų, iš mūsų muziejų išplėštų-pagrobtų muziejinių vertybių, gausybė kitokio senųjų lietuvių kultūrinio turto. Tad kiek tenai yra lietuviško turto, įskaitant numizmatiką, ir kiek pačių rusų humaniškų būdu isigytų: radinių, pirkinių, dovanojimų?

Tiesa, 115 psl. autorius antrašte "Numizmatika Lietuvoje" rašo: "Kas liko krašte (Vilniaus muziejuose, kai kuriuose stambesniuose vienuolynuose, garsiajame Radvilų Nesvyžiuje), išplėšė tuometiniai Lietuvos okupantai rusai ir išgabeno i Ermitražą, Kijevo, Charkovo universitetus ir kitur. O paskui tuos mūsų numizmatus rūšiavo, aprašinėjo, tvrė ir istoriškai interpretavo taip pat svetimi (lenkai, germanai, rusai)."

Mūsų pinigų "dievaitis" litas taip pat turi suglaustus aptarimus, iliustracijų, viso virš 4 puslapių; bet norėtųsi daugiau, pilniau, plačiau. (Nors, tiesa, litas kur kas plačiau aptartas knygoje Nepriklausomos Lietuvos pinigai; ten jam tiesiogiai skiriama 133 — 233 psl.

Kur nors būtų įdomu pasiskaityti ištraukų iš kitų tautų enciklopedijų, knygų, žodynų apie buv. Lietuvos litą. Pavyzdžiui, Webster's New 20th Century Dictionary, 1967, 1055 puslapyje rašoma:

lit, n. (lith., from Litva, Lithuanians) formerly, the monetary unit and a silver coin of Lithuania, valued about 10 cents: replaced by ruble. — Tas didysis amerikiečių žodynas nutyli, kad neprikl. Lietuvos litas buvo padengtas auksu ir lito paritetas buvo 0,150462 gryno aukso, kai tuo tarpu šiuolaikiniai JAV doleriai ne tik nepadengti auksu, bet nė sidabru nepadengti.

Knygoje pasigedau neprikl. Lietuvos popierinių pinigu piešėju, jų gamintoju, kai visai teisingai žodyne pažymėtas Juozas Zikaras, visų neprikl. Lietuvos monetų modelių kūrėjas.

Mūsų popierinius litus piešė dailininkai Adomas Galdikas ir Adomas Varnas (O gal ir dar kas?) Knygoj būtų labai tikę jų šio darbo atsiminimai: kas pakvietė darbui, kaip jie piešė, kiek ilgai dirbo, kokią vartojo techniką, iš kur ėmė pinigų piešiniams idėjas ir t.t. A. Galdikas jau pasimiręs, iš jo nieko nebeišgirsime: bet Adomas Varnas dar daug ka gali papasakoti.

L. E-je. XXXIII t., 148 psl. apie A. Varną, be kitko, skaitome: "1922 rudenį V. gavo finansų ministro paskyrimą važiuoti į Prahą, Čekoslovakiją, vadovauti komisijai, skirtai prižiūrėti pirmųjų lietuviškų banknotinių pinigų spausdinimui ir kartu rūpintis jų piešinių projektų paruošimu." Ar V. važiavo, kas dar buvo komisijoje, kaip sekėsi darbas — dabar viskas būtų įdomu išgirsti iš dail. A. Varno.

Žodyne Lietuvos medaliai išbarstyti, ir tai ne visi. O būtų gerai matyti visai atskirą skyrių apie Lietuvos medalius, juos atspaudus pilnai su visomis dalimis, įskaitant ir kaspinus. (Apie jų spalvotas iliustracijas, žinoma, tik pasvajoti tegalima.) Tokiame skyriuje gal pavyktų parodyti ir kitų tautų medalius, padarytus lietuviams (sakysim, Tadui Kosčiuškai), ar skirtus jų žymiems asmenims pagerbti, naudojantis Lietuvos istorijos motyvais. Čia lauktina atskiro veikalo "Ordinai ir medaliai".

Knygos 96 puslapyje, aptariai medalius. tarp kitų, duoti Respublikos garbės medaliai (savanorių-kūrėjų, Vytauto D. ordino, 10 metų Nepriklausomybės) duota ne medalių foto nuotraukos, o kažin kieno nevykę braižiniai. Palieka prastą įspūdį.

Autorius 7 puslapius skiria dr. A. M. Račkaus, kaip numizmato, paskelbtų raštų I tomo kritikai (laiškas leidėjui). Be kito ko, siūlo jo raštus labai atidžiai peržiūrėti, jei kas ryžtųsi juos toliau leisti.

Jei dar būtų gyvas, dr. Račkus gal ir atsakytų į kritikas. Man kažkaip gailu... ir norisi pamatyti visus velionies raštus atspaustus... Gyvenimas atsijos pelus nuo grūdų...

Sveikinant autorių su vertingu veikalu, reikia jam padėkoti už nesuskaitomas valandas, nutrauktas nuo poilsio, už dideles išlaidas knygos spaudai. Dalis padėkos priklauso autoriaus žmonai Joanai, taip su pasiaukojimu talkininkavusiai ilgam sunkiam darbui.

Linkėtume autoriui kad įstengtų nuvykti į kuriuos senus Europoje muziejus, universitetus — juose gal užtiktų naujų duomenų. Mokslo darbams ir tyrinėjimams nėra galo

A. Gustaitis

žygimanto Augusto dvigrašis. Sidabrinė moneta, 2-jų grašių vertės, mušdinta Vilniuje. 1565 m.

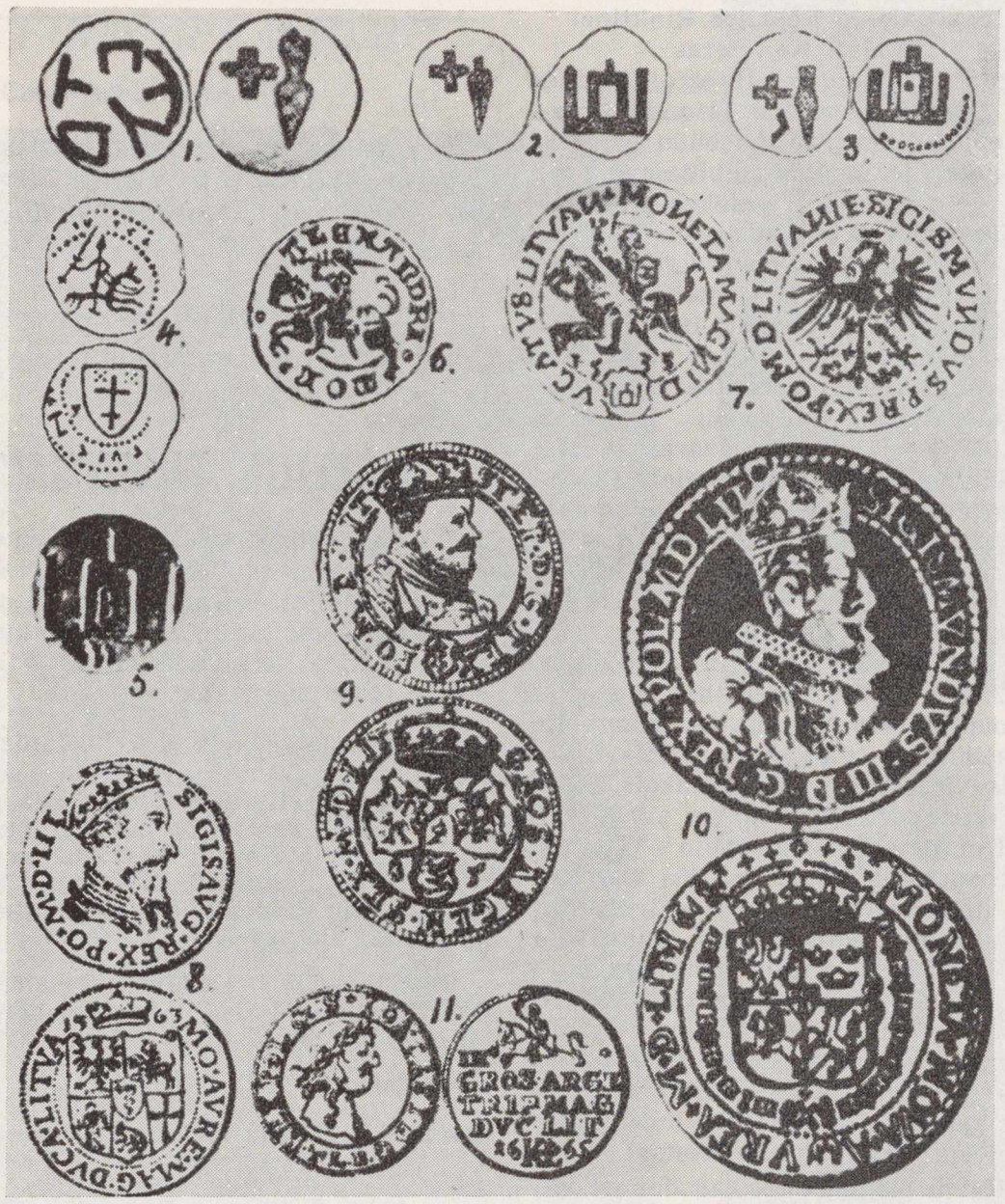

Vilniaus kalyklos mušdinti Lietuvos istor. monetų pavyzdžiai. 1. Algirdo, 2. Jogailos, 3-5 Vytauto pinigai; 6. Aleksandro pusgrašis, 7. Žyg. Senojo grašis; 8. Žyg. Augusto auks. dukatas; 9. Step. Batoro šeštokas, 10, Žyg, Vazos "portugalas" (10 dukatų auksinė moneta); 11. Jono Kazimiero trigrašis.

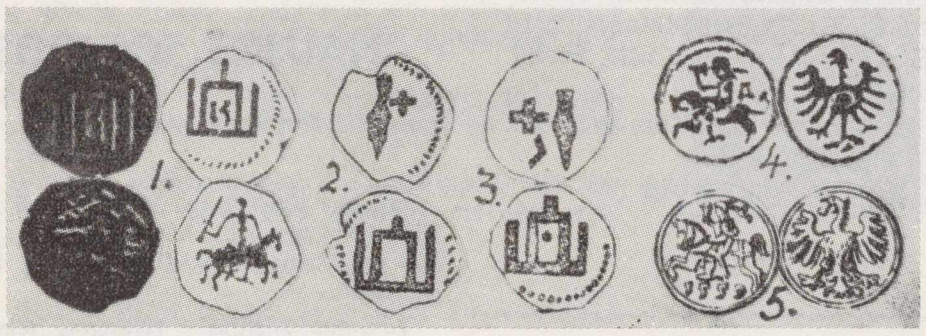

Kęstučio ir vėlesnieji L. D. Kun-tystės denarai (pinigėliai). I-4 Kęstučio, Jogailos, Vytauto, Aleksandro "pinigėliai"; 5 — Žyg. Augusto denaras.

Gedimino ordinas ir medalis Nepriklausomoje Lietuvoje.

Ordinas — garbės ženklas, duodamas asmenims už karinius ar civilinius nuopelnus bei pasižymėjimus. Medalis — plokščias skritulio pavidalo dalykas, nukaldinamas kuriam nors įvykiui prisiminti ar pasižymėjusiam bei nusipelniusiam asmeniui apdovanoti.

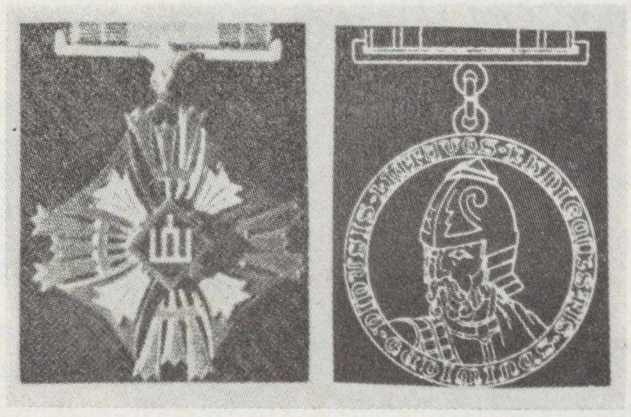

Lietuvos Respublikos pirmasis popieriniis centas ir 1925 bei 1936 m centų monetos.

JAV pinigas — Lincolno centas nuo pradžios iki dabar.

Laikinasis 1 (vieno) lito benknotas, išėjęs apyvarton 1922 m. spalio 2 d., ir 1925. išėjusi tos pat denominacijos moneta.

Knygos ir autoriai

Literatūra ir menas L. K. Mokslo Akademijos suvažiavime

— Rugsėjo 4 d. Toronte, L. K. Mokslo Akademijos suvažiavimo rėmuose, įvyko literatūros vakaras, kuriame dalyvavo **Jonas Aistis, Leonardas Andriekus, Henrikas Nagys** ir **Antanas Vaičiulaitis.** Vakare H. Nagiui įteikta Lietuvių Rašytojų Draugijos premija už jo 1969 m. išleistą poezijos rinkinį "Broliai balti aitvarai".

Lietuvių literatūros sekcijoj prof. R. Šilbajoris skaitė paskaitą "Donelaičio 'Metų' struktūra"; J. Aistis baigiamajame posėdy Vaižganto šimtemečiui paminėti skaitė paskaitą "Tumas - Vaižgantas".

A. Vaičiulaičio literatūrinės paskaitos tema buvo "Stendalis Lietuvoje".

Paskaitos Architektūros ir meno sekcijoje: dail. T. Valiaus — "Dailininkas Pranas Domšaitis ir jo kūryba"; dail. L. Urbono "Psichologinė apraiška moderniajame mūsų mene." Paskaitos iliustruotos skaidrėmis.

— VIII-jo ateitininkų kongreso programoje, rugsėjo 4 d., Chicagoje, Jaunimo Centro namų salėj įvyko **literatūros vakaras,** kuriame dalyvavo 9 poetai ir beletristai, nuo vyresniosios kartos iki pačių jaunųjų: Aloyzas Baronas, Kazys Bradūnas, Danutė Brazytė-Bindokienė, Bern. Brazdžionis, Česlovas Grincevičius, Mirga Pakalniškytė-Girniuvienė, Julija Švabaitė-Gylienė, Danguolė Sadūnaitė- Sealey, ir Laima Švėgždaitė.

— III-ji **Stasio Šalkauskio vardo kultūrinė premija** šiais metais paskirta **Simui Sužiedėliui.** Jury komisiją sudarė: Alina Skrupskelienė, dr. K. Keblys, dr. P. Kisielius, "Ateities" red. J Šiliūnas ir kun. Vyt. Bagdanavičius.

S. Sužiedėlis yra pasižymėjęs istorikas, šiuo metu angliškosios Lietuvių Enciklopedijos redaktorius.

— **Bernardo Brazdžionio** poezijos rinktinės "Poezijos pilnaties" pirmas pristatymas įvyko kovo 22 d. Patersone, N. J. Paulius Jurkus, ,iš New Yorko, tarė žodį apie knygą, Irena Veblaitienė padeklamavo.

Rugp. ? d. knygų platintojos E. Reisonienės rūpesčiu surengtas naujausių knygų ir plokštelių pristatymas, kuriame plačiausiai sustota ties "Poezijos pilnatimi". Iš Melbourno pakviesta poetė M. Malakūnienė aptarė knygą, be to, iš magnetofono juostelės išklausyta keli autoriaus įskaityti eilėraščiai.

Gruodžio 12 d. Chicagoje "Poezijos pilnaties" pristatymo proga rengiamas literatūros - dainos - baleto koncertas. Kviečiamas programoje dalyvauti atuorius. Rengia "Šatrija".

Gruodžio 13 d. rengiamas "Poezijos pilnaties" pristatymas Bostone. Programa rūpinasi Ant. Gustaitis ir St. Santvaras. Programoje dalyvauti kviečiamas pats autorius. 1950 — 1955 metais gyvenęs Bostone ir aktyviai reiškęsis kultūrinėje veikloje, buv. Kultūros klubo pirmininku, Liteuanistinės mokyklos mokytoju, laikęs literatūrinėmis temomis paskaitų, surengęs Maironio minėjimą, dalyvavęs literatūros vakaruose ir pn.

— **Juozas Tininis,** LD literatūros redaktorius, šiemet reprezentuojasi dviem grožinės literatūros knygom ir A. Baranausko "Anykščių šilelio" (vertė N. Rastenis) angliška redakcija; šiam leidiniui jis parašė 18 psl. studiją apie Baranausko kūrybą ir jo "Šilelį"; lietuviški T. leidiniai yra: romanas "Dailininko žmona", (Chicagos Liet. knygos klubo leidinys) ir "Nuskandintas žiedas", novelių rinkinys, leidžiaas Londono Nidos klubo. Abi knygos pasirodys dar šį rudenį.

— **J. Augustaitytės-Vaičiūnienės** poezijos rinkinys "Rūpestis", jau išėjo iš spaudos. Baigiama spausdinti Č. Grincevičiaus mozaikinis romanas "Geroji vasara". Netrukus knygų rinkoj pasirodys Danguolės Sadūnaitės naujas poezijos rinkinys "Laiškai Dievui". K. Bradūnas, kviečiamas Los Angeles L. Fronto Bičiulių, atvyksta literatūros vakarui gruodžio 5 d.; tuo laiku bus ką tik pasirodžiusi jo poezijos knyga "Donelaičio kapas", ir tai bus čikagiškio poeto knygos pristatymas Amerikos Vakaruose.

Brazdžionio Poezijos Rinktinei Leisti Komitetas

praneša, kad užsibrėžtąjį tikslą — išleisti mecenatų lėšomis **Brazdžionio Pilnatį,** ir tuo būdu pagerbti poetą jo dvigubo jubiliejaus proga — yra pilnai atsiekęs ir todėl tolimesnį veikimą sustabdo. Oficiali Komiteto likvidavimosi data paskirta 1970 m. rugsėjo 26 diena.

Į Komiteto kvietimą 1967 m. liepos mėn. 24 d. atsiliepė 14 garbės mecenatų, 281 mecenatas ir 50 prenumeratorių, sudėjusių iš viso $9,060.00. (Vardinis sąrašas paskelbtas išleistoje knygoje). Pridėjus dar nuošimčius už laikomus banke pinigus, aukas ir pajamas iš parengimo, viso susidarė $9,947.26 pajamų. Išleista iš viso $9,529.07. Kasos likutis $418.19.

Išleista viso 1548 knygos, iš jų 402 liuksusinių, specialiai mecenatams ir 1146 prenumeratoriams ir platinimui, taip pat gražiais, kietais viršeliais ir su aplankais. Šios knygos parduodamos po $10.00.

Komitetas išsiuntinėjo visiems mecenatams priklausančias knygas, gi likusios knygos, klišės ir kasos likutis perduota knygos autoriui.

Visiems šį gražų darbą parėmusiems: Garbės Mecenatams, Mecenatams, Prenumeratoriams, — visiems, padėjusiems paskleisti lietuvišką, patriotinį mūsų iškilaus poeto žodį Komitetas taria nuoširdžią padėką. AČIŪ jums visiems!

Kartu primename, kad dar ne visos knygos išparduotos. Tiesa, jų nedaug beliko, bet ir toms neleiskime gulėti sandėlio lentynose, paraginkime visus, dar jų neturinčius, įsigyti, kol dar nevėlu, nes greit jos taps bibliografine retenybe. Geriausiai rašykime betarpiai autoriui ir iš jo pirkime Pilnatį. Jo adresas toks: Mr. B. Brazdžionis, 2210 India St., Los Angeles, Calif. 90039.

Su pagarba

J Andrius, Kom-to pirm.
1970 m. rugsėjo 14 d.
Santa Monica, California

"Pirmieji egzemplioriai ištirpo kaip cukrus, — rašo vienas knygų platintojas, — *skubiai atsiųskitete dar 5 egz."*

Dabar pats laikas įsigyti
Bernardo Brazdžionio
knygą

"POEZIJOS PILNATIS"

Už savo kūrybą B. B. yra apdovanotas Lietuvos Valstybine literatūros premija; knygoje, tarp kitų, yra atspaustas poeto žodis, pasakytas premijos įteikimo šventėje Vilniuje (1940 metais).

Knyga turi beveik 600 puslapių, atspausta gerame popieriuje, su 12 skyrių grafinių viniečių, pieštų dail. Alf. Dociaus (Toronte, Kanadoje); prie kiekvieno skyriaus yra visų knygų, iš kurių parinkta poezija, viršelių nuotraukos su bibliografiniais daviniais.

Išleido ad hoc susidaręs komitetas, "Lietuvių Dienų" leidyklai bendradarbiaujant. Kaina $10

Užsisakyti:

Brazdžionio Rinktinei Leisti Komitetas

arba "Lietuvių Dienos"

Adresas abiejų tas pats

4364 Sunset Boulevard
Hollywood, California 90029

NAUJOS KNYGOS

Atsiųsta paminėti

Antanas Vaičiulaitis, **Mūsų mažoji sesuo.** Nidos Knygų klubo leidinys nr. 78, 1970. 104 psl. Kaina: minkšt. virš. $2.00, kietais — $2.50.

Vytautas Alantas, **Nemunas teka per Atlantą.** Novelės. Išleido Nida, 1970 m. 264 psl. Kaina: minkšt. virš. $2.50, kietais — $3.00.

H. Suderman, **Lietuviškos apysakos.** Išvertė V. Volertas. Išleido Lietuviškos Knygos Klubas, 1970. 132 psl. Kaina $3.00.

Juozė Vaičiūnienė, **Tautinių šokių šventčių takais.** Išleido Chicagos L. Literatūros Draugija, 1969. Didelio formato, 100 psl. Iliustruota. Atspaudas iš "Naujienų", 1967 m. rugp. 12 — rugsėjo 7 d.

BALFAS. 1944 — 1969. Bendrojo Amerikos Lietuvių Šalpos Fondo 25 metų darbo apžvalga. Redagavo Domas Jasaitis. Red. pat. kun. Pr. Geisčiūnas. Viršelį piešė J. Bagdonas. Išleido Balfas, 105 Grand St., Brooklyn, N. Y. 11211. 285 p. Iliustruota. Kaina $3.00.

Antanas Baranauskas, **The Forest of Anykščiai** (Anykščių šilelis). Lietuviškas tekstas su angliškų vertimu. Vertė Nadas Rastenis. Redagavo ir įvadą parašė J. Tininis. Antroji laida. Išleido "Lietuvių Dienos", 1970, 4364 Sunset Blvd., Hollywood, Ca. 90029. 64 psl. Minkštais viršeliais kaina $3.00, kietais — $4.00. Iliustruotas J. Kuzminskio raižiniais.

Bon Air Motelis

1727 No. Western Ave.
Hollywood, Calif. 90027

Telef. HO 4-4154

Savininkai:

Ignas ir Viktorija Gurčinai

Vėsinami kambariai; kiekv. kambary nemokamai TV ir telefonas; yra kambarių su virtuvėmis; kieme šildomas maudymosi baseinas. Patogus susisiekimas autobusais ir automobiliais.

ANTANAS F. SKIRIUS

REAL ESTATE — TAX SERVICE
INSURANCE

Jei reikia apdrausti namus, automobilį, gyvybę ir pn., pirkti ar parduoti nuosavybę,
Telefonuokite NO 4-2919

arba apsilankykite įstaigoje

4366 Sunset Blvd., Los Angeles, California 90029.

BEACON MOTOR HOTEL

Atvykus į Kaliforniją, kviečiame į

Arti prie
Beach, Westwood, Beverly Hills & Hollywood
3020 Wilshire Blvd. Santa Monica, California
EXbruck 4-9144
Mrs. A. Lukšis — Owner and Mgr.

VEIDAI IR VAIZDAI

(Faces and Places)

VAIZDAI IŠ TRAGIŠKO BIRŽELIO ĮVYKIŲ MINĖJIMO ARGENTINOJ —

1. Birželio 21 d. padedamas vainikas prie paminklo lietuvių parapijos sodely.

Kairėj — Goras, už jo Z. Juknevičius, vienas žymiųjų Aregnitnos lietuvių veikėjų, kun. Steigvila su broliu Pijum Gudelevičium kalba maldą už mirusius mūsų brolius ginant Lietuvos laisvę nuo rusų pavergimo.

II. Birželio įvykių minėjimo dalyvių dalis parapijos sodely prie paminklo žuvusiems dėl Lietuvos laisvės.

III. Birželio paminėjimas lietuvių parapijos salėj — "Ateities" jaunimas atlieka meninę programos dalį.

Commemorating tragic events of June (1941) in Buenos Aires (Argentine).

XII-to Literatūros, dainos ir muzikos vakaro, kuriuo Adelaidės Ateitininkai sendraugiai paminėjo savo veiklos dvidešimtmetį, programos dalyviai:

Iš kairės — sol. G. Vasiliauskienė, pianistė S. Hicks, Pr. Pusdešris — dabartinis sambūrio pirm., programoje skaitęs savo eilėraščių, Kaminskienė, U. Jucienė — moterų kvarteto dalyvės, A. Urnevičienė — kvarteto akomp., B. Budrienė ir A. Urnevičienė — kvarteto dalyvės (A. Urnevičienė — kvarteto vadovė), už jų V. Baltutis, skaitęs savo kūrybos, J. Gučius, skaitęs savo kūrybos ir B. Sruogos "Milžino paunksmės ištraukų.

Nuotraukoje trūksta dr. A. Stepano, kuris programoje pristatė Bern. Brazdžionio Poezijos pilnatį.

Nuotrauka A. Budrio

Alumnal of the Lithuanian Catholic Assc. of Ateitininkai in Adelaide, Australia, commemorate 20 yr. of their activities with a concert of Literature, Music and Songs.

LIETUVIŲ RADIJO PROGRAMOS,

kurios bendradarbiauja su "Lietuvių Dienomis"

Los Angeles, Calif.

KALIFORNIJOS LIETUVIŲ RADIJAS
LITHUANIAN MELODIES
Stotis KTYM, banga 1460 AM
Šeštadieniais 12—12:45 val. p. p.
Liet. Radijo valandėlės klubo pirm. **Stasė Pautienienė,** sekr. **A. Skirius,** ižd. J. **Motiejūnas.** Programos ved. **S. Pautienienė,**
841 Stanford St., Santa Monica, Ca. 90403
Telef.: 828-3779

Baltimore, Md.

"RADIJO PROGRAMA LIETUVIAMS"
Girdima Marylande ir Washington, D.C.
Sekmadieniais 10 — 11 val. ryto
per FM radijo stotį WFMM 93,1 mgcl.
Programos vedėjai: **Albertas Juškus,**
4515 Wilmslow Rd., Baltimore, Md. 21210
Tel.: 366-4515
Kęstutis Laskauskas, 1312 Birch Ave.,
Baltimore, Md. 21227; Tel.: 242-1779

So. Boston, Mass.

Lietuvių Radijo valanda
LAISVĖS VARPAS
Sekmadieniais 11 — 12 val. priešpiet.
AM 1430 klc., FM 107.9 megaciklų
WHIL Boston, Mass. 02155
Petras Viščinis, vedėjas,
173 Arthur St., Brockton, Mass. 02402
Telefonas: 586-7209

LIETUVIŲ RADIJO KORP. PROGRAMA
Seniausia liet. radijo programa Naujojoje Anglijoje, veikianti nuo 1934 m. bal. m., vedama **Stepono ir Valentinos Minkų,** girdima **sekmadieniais 1 val. — 1 val. 30 m.**
Boston, Mass. — WLYN - 1360
Programoje: pasaul. žinių santrauka, muzika, dainos ir Magdutės pasaka.
502 E. Broadway, So. Boston, Mass. 02127
Telefonas: AN 8-0489

Chicago, Illinois

SOPHIE BARCUS
RADIJO ŠEIMOS PROGRAMOS
Kas rytą nuo pirmadienio iki penktadienio
10 val. — 11 val. priešpiet.
Šeštadienį ir sekmadienį 8:00 — 9:30.
"Vakaruškos" pirmad. vak. 7:00 — 8:00.
Visos programos iš
WOPA stoties 1490 klc. A. M. 102-7 F. M.
7159 S. Maplewood, Chicago, Ill. 60629
Tel: HEmlock 4-2413.

MARGUTIS
Seniausia liet. radijo programa Amerikoje.
Įsteigta muz. A. Vanagaičio 1928 m.
Kasdien 8 val. — 9 val. vakaro
(išskyrus šeštadienius ir sekmadienius)
Programos vedėjas **Petras Petrutis.**
Transliuojama iš nuosavos studijos
2422 W. Marquette Rr., Chicago, Ill. 60629
Telefonai: GR 6-2242; GR 6-2271.

Cleveland, Ohio

Lietuvių Radijo Prorama
TĖVYNĖS GARSAI
Girdima penktadieniais 8—9 val. vakaro
per WXEN-FM stotį 106,5 mc..
Vedėjas **Juozas Stempužis.**
4249 Lambert Rd., Cleveland, Ohio 44121
Telef.:: 382-9268.

Detroit, Mich.

LITHUANIAN MELODIES RADIO HOUR
lietuvių radijo valanda 2 kartu savaitėje—
antradienį ir ketvirtadienį — 8 iki 9 v. v.
e. s. t. Detroito WMZK-FM st. - banga 98
vedėjas — **ralph valatka**
17696 warwick detroit, mich. 48219
tel. 537-5550

LIETUVIŠKAS BALSAS-LITHUANIAN VOICE
WQRS-FM stotis. Banga 105.1 mc.
Sekmadieniais 8 val. — 9 val. ryto.
Išlaiko Radijo Klubas.
Klubo pirm. — inž. **Vacys Urbonas.**
17175 Gaylord Ave., Detroit, Mich. 48240
Telefonas: KE 7-9642.
Programos redaktoriai ir pranešėjai:
Jonas Kiščiūnas — 846-4245; **Kazys Gegelis** — 535-6683; **Rožė Ražauskienė** — 278--1353; **Stasys Garliauskas**—TA 6-1385; **Antanas Janušis** — VE 5-8317.

Hartford, Conn.

"TĖVYNĖS GARSAI"
Connnecticut vlst. liet. kultūrinė valandėlė
WBMI - FM 95.7 mc.
Kiekv. sekmadienį 12 val. — 1 val. p. p.
Programos vedėjas **A. Dragūnevičius.**
273 Victoria Rr., Hartford, Conn.
Telefonas: CH 9-4502.

New York - New Jersey

"LIETUVOS ATSIMINIMŲ" radijo valanda
girdima kiekv. šeštad. 5 — 6 v. p.p.
iš New Yorko stoties WEVD — 1330 klc.
ir 97.9 meg. FM.
Direktorius **Jokubas J. Stukas,**
1467 Force Dr., Mountainside, N.J. 07092
232-5565. (Code 201)
Kultūrinė lietuvių radijo valanda anglų k.
per SETON HALL Un-to stotį WSOU-FM
pirmad vak. 8:05 — 9:00 — 89.5 mg.
Vedėjas J. J. Stukas.

"LAISVĖS ŽIBURYS"
Girdima **kievieną sekmadienį**
nuo 9 iki 10 val. ryto
iš WHBI stoties 105.9 FM banga.
Adresas: **Romas Kezys,** 62-15 69 place,
Middle Village, N. Y. 11379.
Telefonas: TW 4-1288.

Philadelphia, Pa.

Lietuvių Bendruomenės Radijo Programa
BENDRUOMENĖS BALSAS
Stotis WTEL — 860 kilocycl.
Šeštadieniais nuo 1:30 iki 2:30 p. p.
Kultūrinės apžvalgos, žinios, vietos kronika, muzika ir skelbimai.
Programas tvarko ir praveda
redakcinis kolektyvas.
Rašyti: "Bendruomenės Balsas"
1203 Green St., Phila., Pa. 19123.
Telefonas: PO 5-0932.

Pittsburgh, Pa.

The First Lithuanian Radio Program in Pittsburgh, Penn.
Pittsburgh, Penn. — WPIT - 730 klc.
Sekmadieniais 12 val. — 1 val. p. p.
Programos vedėjai:
Povilas ir Gertruda Dargiai.
Visais reikalais kreiptis:
2040 Spring Hill R., Pittsburgh, Pa. 15216

Rochester, N. Y.

Kultūrinė lietuviška valandėlė
Sekmadieniais 9—9:30 val. ryto
per WCMF-FM, 96,5 mc.
Išlaiko Lietuvių Radijo Klubas.
Klubo valdyba: **Pr. Puidokas,** pirm., 580 Wilkins St., (14521); **A. Cieminis,** vicep.; **R. Kiršteinas,** sek. 229 Nester St. (14621); **V. Žmuidzinas,** ižd., **L. Laukaitienė,** narė.
Programų vedėjai: O. Adomaitienė, A. Cieminis, V. ir N. Draugeliai, A. Dziakonas, St. Ilgūnas, R. Kiršteinas, Br. Krokys, V. ir B. Litvinai, J. Šipaila, D. Šiurilienė, V. Žmuidzinas.

Waterbury, Conn.

LIETUVIŲ RADIJO PARTIJA
WBRY, Waterbury, 1590 kilocysles.
Kiekvieną šeštadienio vakarą 6:10—7:00.
Programos vedėjas ir direktorius
John D. Adams (Adomaitis).
5 Harriet Ave., Waterbury, Conn. 06708.
Telefonas: 753-8898.

Montreal, Canada

LIETUVIŠKAS PUSVALANDIS
Kiekvieną trečiadienį nuo 11 val. v.
CFMB stotis — Banga 1410.
Programos vedėjas **L. Stankevičius.**
1053 Cr. Albanel, Duvernay, P. Q. Canada
Telefonas: 669-8834

Toronto, Ont., Canada

TĖVYNĖS PRISIMINIMAI
7 radijo programos savaitėje
Kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio
4 — 5 val. p. p.
Trečiadienį vak. 7 — 8:15 v. v.
Šeštadienį 3 — 3:30 val. p. p.
Visos programos transliuojamos iš Toronto stoties CHIN, banga 101 FM
Programos vedėjas Jonas **R. Simanavičius.**
175 Parkside Dr., Toronto 3, Ont.
Telefonas: 534-1274.

Roma, Italia

ROMOS RADIJAS
Transliuojama kasdien nuo 20 val. 50 min. iki 21 val. 10 min. Vidurio Europos laiku, 41,15 ir 50,34 metrų bangomis.
Vedėjas **Dr. J. Gailius.**
Circonvallazione NOMENTANA 162.

Vatikanas, Italia

Programa transliuojama 8 kartus savaitėje.
Sekmad. rytais 10:30 - 11:00 Lietuvos laiku
ir kiekv. vakarą 20:15 - 20:30 Lietuvos laik.
Bangos: 31, 25, 19 ir 196 metrų.
Vedėjas **Kun. Dr. V. Kaziūnas.**
Adresas: Sezione Lituana, Stazione Radio
CITTA DEL VATICANO.

ADMINISTRACIJA RAŠO

"L. D." dovanų laimėtojai

"Lietuvių Dienų" žurnalo metinėje gegužinėje (piknike) rugsėjo 14 d., 1515 Glenoaks Ave., Burbank, dovanas laimėjo:

I-ją dovaną — Zenith televiziją — C. Laucius, 6435 So. Kedvale Ave., Chicago, Ill.;

II-ją dovaną — dail. J. Paukštienės aliejinį paveikslą — A. Kiršteinienė, 229 Nester St., Rochester, N. Y. ;

Po 3 lietuviškas knygas gavo: K. Bulvičius, Kolumbijoje, A. Mesulis, Wthersfield, Conn., J. Mitkus, Hollywood, Ca. P. Pranis, Downey, Ca. Dora Šukys, Van Nuys, Ca.

Po dvi angliškas knygas: Balys Milaknis, Arlington, Va., A. L. Lapinskas, Chicago, Ill. ir St. Isidore Parish, South March, Canada.

Po tris lietuviškas knygas gavo: C. Oksas, Chicago, Ill., P. P. Zigmantas, Cleveland, Ohio.

Laimėjimų traukimą pravedė viešnia iš Chicago — Danguolė Valentinaitė, sekretoriaujant D. Polikaitienei ir red. nariui A. Milukui.

Visos dovanos laimėtojams jau išsiuntinėtos.

Administracija labai širdingai dėkoja visiems prenumeratoriams, savo auka prisidėjusiems prie žurnalo parėmimo. Tokia visų parama galime tesėti, nekeldami prenumeratos kainos, nors spaudos išlaidos nuolat brangsta.

Visų aukotojų sąrašą pradėsime skelbti sekančiame LD nr.

LD Adm-ja

Pakeitę adresą, tuojau praneškite, kad nesusitrukdytų žurnalo siuntimas.

LIETUVIŲ DIENŲ žurnalo ir knygų

PLATINTOJAI

J. A. V-se

Brooklyn, N. Y. — "Darbininko" adm ja.
So. Boston, Mass. — S. Minkus
Chicago, Illinois — Balys Brazdžionis, 'Draugas', 'Marginiai', 'Terra' Gifts International.
Cleveland, Ohio — "Dirva", V. Rociūnas V. Taraska.
Detroit, Mich. — "Gaiva", "Neringa", St. Anthony's Parish Library.
Grand Rapids, Mish. — J. Belinis.
Kenosha, Wis. — B. Juška.
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas.
Omaha, Nebr. — Kun. L. Musteikis
Putnam, Conn. — Immaculata Conception Convent.
Rochester, N. Y. — A. Sabalis.
Waterbury, Conn. — "Spauda".
Woodhaven, N. Y. — "Romuva".
Woodmant, Conn. — Z. Šaulytė.

Anglijoje

Kew, Surrey — "Dainora".
Bradford, Yorks — Kun. J. Kuzmickis.

Australijoje

Adelaide, Edwardstown — A. Kubilius.
W. Brunswick — A. Vingis.
St. Kilda — N. Butkūnas.
Mirren — J. Rupinskas.
Sydney — Kun. P. Butkus.

Italijoje

Roma — Mnsgr. V. Mincevičius.

Kanadoje

Toronto, Ont. — V. Aušrovas, A. Kuolas, P Misevičius,
Montreal, Que. — P. Rudinskas, (Parish Library)
Sudbury, Ont. — Kun. A. Sabas.

Venecueloje

Caracas — Kun. A. Perkumas.

— Galima gauti senesnių metų įvairių atskirų LD numerių.

Pasinaudokite proga, kurie norite sudaryti pilnus LD žurnalo komplektus.

Betvarkant administracijos archyvą, yra likę įvairių metų atskirų LD numerių. Asmenys, kurie norėtų gauti atskirų nr., parašykite administracijai ir nurodykite, kokių nr. reikia. Supakavimo ir pašto išlaidoms pridėkite už kiekv. nr. po 10 centų; galite siųsti ir pašto ženklais.

MALONĖKITE TUOJAU PRANEŠTI APIE JŪSŲ RADIJO PGROGRAMŲ LAIKO, ASMENŲ, ADRESŲ IR KT. PASIKEITIMUS.

LITHUANIAN RADIO FORUM
Bi-Lingual Civic program in English and Lithuanian
Produced by **Anthony J. RUDIS**
Listener Participation Program
PHONE 445-6842 and ask a question
Saturday 8 p. m. to 9 p. m.
WXRT-FM 93.1 MHz.
Address: 9339 S. Oakley Chicago, Illinois

LIETUVIŲ
DIENOS
LITHUANIAN DAYS

OCTOBER 1970

Lithuanian folk art: Lithuanian Cross — symbol of faith and hope.

Lietuviškas kryžius — lietuvių tikėjimo ir vilties simbolis.

Excerpts from Algirdas J. Kasulaitis address to the Lithuanian Community at the meeting held in Cleveland on June 21, 1970.

Need for Rededication and Sacrifice

This service here as well as gatherings all over the world wherever Lithuanians reside, marks the tragic anniversary of the first wave of mass deportations of our fellow nationals executed by the occupying Soviet power on June 14-15, 1941.

The first wave took from Lithuania over 34,000 of its citizens of various professions, means, persuasions and religions. Among them 6,300 children between the ages of several days and 18 years, as well as 300 persons over 80 years old, among them ten over one hundred years old. They were herded into cattle cars and weeks later, their ranks decimated, delivered to the Sibirian slave labor camps, to die there from exposure, hunger and deliberate and daily torture. This first wave was followed by several larger ones in the period 1946-1949. Together with summarily executed Lithuanians as well as tens of thousands of partisans fallen in the battles for freedom, Lithuania in the fourties lost over 1.25 million of its citizens.

We pay homage today to these victims of international communism: innocent men, women and children whose only crime was the fear of God and the love of their country. However our homage will be meaningless if we do not resolve here and now to continue the struggle for liberty and freedom, if we do not rededicate ourselves to this struggle for liberty and freedom, if we do not prepare ourselves to sacrifice all if necessary for our sacred cause. Our thoughts, plans and actions must be based on realities.

One is the reality of genocide, which commenced on that fatefull summer of 1941. Those thousands of people brutally killed as well as slowly tortured to death are our brethren, human beings, not just numbers in a statistical table. The luxury of freedom which we enjoy shall never blind us to this fact.

Another reality is the continous occupation of Lithuania by the Soviet Unoin. The military-police subjugation is still as cruel and as all-encompassing as ever. Politically Lithuania under the complete control of the Kremlin. Religious persecution has of late increased and intensified. Economic exploatation continues unabated. Cultural deprivation is increasing. Educational policies are geared to denationalization and russification. The workers and farm laborers are held in virtual bondage.

These facts shall never be forgotten.

AWAY WITH ALL CURTAINS!

Former US Minister to Lithuania Dr. Owen J. C. Norem

sends greetings from Chevelah, Washington State

Many thanks for the invitation to attend the Lithuanian Rally on Sunday. Perhaps you coul convey my best wishes on this occasion. I have long shared the deep concern for the people who did not escape the loss of their freedom. and hope that their lot under the rule of the barbarious might not be too impossible te bear. I realize that many of my old friends have now passed on.

I was indeed fortunate to have lived in Lithuania from 1937 to 1940 and to have visited in Latvia and Estonia. Those were happy days when the good people could worship God without interference and enjoy their work in the fields and in the shops. I visited with many when their hearts were light with joy and the spirit sang with freedom's strength. I saw the terrible wave of despair that set in with the coming of the Russian monsters — clad in steel and to kill. The monstrous Pact between Nazi and the Commies showed their similarity of thinking for they were out to dominate and rule. With sorrow I lowered the American flag [in Kaunas — Ed.] **because no one could use diplomacy with insane rulers.**

What followed was almost too ridiculous to report with any degree of sincerity for it was too patent. The Kremlin Krime Klub chose a mock Congress to pass a silly request to be incorporated as slaves in the Black Russian Hole of Nations. No one in the world was fooled by the silly maneuver but events showed that the Russians intended it to stick. The pattern of conquest was the same for the Nazi and Commie. We Americans condemned the 1940 action which forced Lithuania, Latvia and Estonia into slavery but we failed in our consistency, after a heat of anti-Hitlerism and a long war led us to accept certain changes in hopes the Russians would prove themselves better than Hitler. They have shown themselves to be infinitely worse, so we have had nothing but trouble since the war.

Now we are engaged in a fruitless war in Indo-China which in the direct result of our silly United Nations arrangement. Sitting in on the war councils of the U. N. are the Russians who therefore know every move we contemplate. It was the same in Korea, nor has it changed now. We should move the U. N. out of Ghetto of New York down to where the action is — Palestine and then vacate our seat in the U. N. We should also close off all foreign aid for it only makes the debtor nation our enemy. When will such changes come out? Time will tell. The same applies to the enslaved people of the Baltic States. Patience is required in the working out of these problems. It took time to rid the country of the Russian Nobility who had entered during 1795-1915. It will take time to get rid of the red vermin — now the Russian Un-Nobility — who first infested the countries in 1940 and now are firmly entrenched in 1970. Changes have been wrought and chains have been forged. Who can fortell the day of deliverence? No one can be accurate but all know that it will come

All who escaped and all who were and are enjoying freedom outside can help in many ways with their publications. their gifts and their patient spirit of keepfuiness. It pays to keep the light of liberty shining. It pays to tell the story to the public in America and elsewhere. It pays to keep singing and repeating the words:

On to the freedom of Lithuania,
Latvia and Estonia —
Away with all curtains!

LOOKING BACK...

"An active fighter for peace and Communism."

The custom to "elect" top functionaries of the Soviet Union to represent the Baltic nations originated in the Stalinist fifties. For example, in 1951 Lavrenti Beria, the then head of the Soviet secret police who was proclaimed an enemy of the people a few years late, was nominated and elected by voters in Latvia. At that time the Russian language newspaper in Riga, Sovietskaya Latvia, commented:

"A joint meeting of students, professors and teachers of the Latvian State University and of several other institutions nominated unanimously as their candidate L. P. Beria, a statesman of the Lenin and Stalin type and an active fighter for peace and Communism..."

"A voter, one Klestova, wrote on her ballot paper, "I am happy, I voted for L. P. Beria."... Goldschmidt, a worker, was the first who came to cast his vote for L. P. Beria, a loyal son of his people and a co-worker of great Stalin."

(Quotations from: Sovetskaya Latvia, Feb. 16 and 20, 1951)

NIXON & AGNEW ON ANNIVERSARY OF SOVIET OCCUPATION

President Nixon and Vice-President Agnew have commented on the 30th anniversary of Soviet occupation of Lithuania in letters addressed to the Lithuanian-American Council. The texts of the letters, dated June 9th, follow:

"The great courage of the Lithuanian people will always inspire men everywhere who cherish freedom. While we consider the sadness and the suffering so many have known though they tried to live in peace, let us also commit ourselves to sharing the goals for which they gallantly fought.

"I join your prayers and your hopes that the Lithuanian people and all who have known the pain of separation from their families and their homelands will always be united in spirit and dedicated to the great cause of peace and freedom that are everyman's birthright."

RICHARD NIXON

"It has been said that 'the triumph of demagogues is shortlived, but the ruins are eternal.' Lithuanian-Americans know only too well the ruin of the human spirit and the destruction of freedom that can come when demagogues and tyranny triumph over freedom-loving people. As you recall to Americans and to America and the world the disaster that has befallen Lithuania these thirty years, you have my heartfelt sympathy and my support in your efforts to bring the truth to the world. The triumphs of demagogues and tyrants, in this case, cannot be said to be short-lived — but your courage and your insistence on presenting the facts of the subjugation of Lithuanian people give hope, not only to them, but to all those who love freedom."

SPIRO T. AGNEW

Austrian Catholics Witness Religious Persecution in the Baltic States

A group of Austrian Catholic toured the Baltic States, the Ukraine and Russia last year. The group was composed of experts, mainly theologians. The impressions of one of the visitors, Franz Hummer, editor of the Austrian Catholic news agency Kathpress, were published in the agency's bulletin (June 16). We present here a summary of his findings concerning Lithuania.

Pastoral work in the Baltic countries is limited to within the walls of the church. Religious teching and education are possible only within the family. Despite of those limitations, in many parishes almost all children are baptized.

Printing and dissemination of religious books and periodicals is forbidden. It is forbidden to receive religious literature from abroad, since it is classified as religious propaganda. Therefore, priests must study from old, sometimes obsolete works. Each such theological book is guarded as the greatest treasure. The newest theological and philosophical writings are inaccessible to the Lithuanian clergy.

The bishops are permitted to receive by mail from Vatican the ecclesiastic documents and the daily **L'Osservatore Romano.** ..These publications are their only means of contact with the center of Catholicism and the Christian world.

All church buildings have been nationalized. Committees of believers must pay rent to the state for the church and other buildings — a very heavy burden. The Soviet state does not hesitate to extort large sums from the poorest of its citizens, workers and kolkhozniks, for the churches built with their own and their fathers' hands.

The religious believers in Lithuania, Latvia and Estonia are completely isolated from the Western world. The world frequently hears about the church in Lithuania from Lithuanian emigrees, but the faithful in Latvia and Estonia are almost forgotten. The future of the Catholic church in the Baltic countries will depend on the increase of priests. Unfortunately, the seminaries of Kaunas and Riga are extremely restricted. Only five candidates to priesthood may study in the seminary of Riga. In the only Lithuanian seminary in Kaunas there are 33 students at present, who live and study under most difficult conditions. Only 12 new priests have been ordained for Lithuania and Latvia this year.

Soviets, reoccupying Lithuania in 1944, re-installed their postal system, Russian stamps and bilingual postmarks (Russian-Lithuanian). Only by the postmarks can one determine what stamp had been used in Lithuania.

Here we give for illustration three samples: 1. One Ruble stamp with Kremlin Tower postmarked KAUNAS. 2. 60 Kopek stamp with Lenin's order, postmarked ŠILUVA. 3. 30 Kopek stamp with a scientist, postmarked VIDSODIS (a small town in the region of Kelmė). —

Sovietų Rusija, užėmusi Lietuvą 1944 m., ten vėl įvedė savo pašto sistemą, pašto ženklus ir pusiau rusiškus, pusiau lietuviškus antspaudus. Kad pašto ženklas buvo vartojamas Lietuvoje, galima spręsti tik iš pašto pavadinimo (žinoma, jeigu jis išskaitomas).

Čia parodomi trys rusiški pašto ženklai, antspauduoti KAUNO, ŠILUVOS ir VIDSODŽIO antspaudais.

LITHUANIAN HISTORY IN STAMPS

Part XXXVIII.

By Antanas Bernotas

As it has already been stated here, when Germany started war in 1941 against her former partner Soviet Russia and beating the bolsheviks was swiftly pushing them out of Lithuania eastward, together with the bolsheviks quite a number of various civil and communist party officials fled, evacuating what else they could from their various institutions. A part of the refugees, the youngsters were picked up in Russia by the bolsheviks and brought together to form of them the so-called "16th Lithuanian army division", which was then thrown into battles against Germans a number of times. The division completed its tasks only after reaching the Baltic area and after several depletions and replenishments anew of its original personnel. It was in 1944 that the bolsheviks occupied Lithuania anew.

Another part of refugees, including various party officials, had been trained as parachutists and dropped down far back behind the front lines, into Lithuania then occupied by Germans. Having landed, and in unison with Russian parachutists, also in contact with war prisoners held by Germans, they organized various sabotage acts against German army installations.

Unfortunately, however, the ex-refugee Lithuanian parachutists were also being involved in operations against their own country's anti-communist activists as well. Lots of the parachutists were killed or captured, but some survived, organising communist cells with the hope that if soviets will come again, they would help to re-occupy the country.

Back in Russia, still another part of communist civilian refugees were also being trained-to become officials of the communist regime, if the soviets re-entered. The bolsheviks were maintaining in Russia as far as possible during the war years, various institutions, created by them earlier in Lithuania.

And so on August 30, 1944, when the western part of Lithuania was yet under German military hold and with the help of newly organized Lithuanian army regiments very fierce fightings with the approaching Red Army units were being waged, in Vilnius the supreme Lithuanian soviet convened that had been enacted three years ago, inasfar as its members had survived the war's hardships.

Lithuania's "liberation" was again declared and all the institutions that were set up in 1940 were also re-enacted. To the vacated seats new delegates were adopted. All power was returned into its hands, that is, inasfar as the power was not retained by the communist party and Russian Red Army. It must also be kept in mind that the Lithuanian Communist Party, factually being a branch of the central Russian one, received all its orders and directions from above. Exactly in the same manner the regime was reinstalled to both the other Baltic states — Latvia and Estonia.

Having taken Lithuania over again, Soviets now pressed for a full scale sovietization of the country, to complete what they could not finish in 1940-41. Everything was copied exactly as practiced in the Sov. Russia itself. Although the "government" was nominally led by "president" Justas Paleckis, installed in 1940, and by the party leader, first secretary A. Sniečkus, alongside with a few others, the factual ruler was Russia and nobody else.

Land property of the entire country was declared as belonging to the state; throughout the countryside the kolkhoz and sovhoz system were introduced in full. Education, industry, transportation, everything — was the business of the government alone. Exactly so, as it had been in the Soviet Russia since 1920. There remained no more Lithuanian army units: all draftees are being sent outside the country for their military duty. Militia and other officials received Russian uniforms. Russian language is a **must** and in many offices only Russians are employed. Scores of various Russian officials and "specialists" dispersed throughout the countryside, they settled there and now make up part of the population. All farmers, still clinging onto their soil, were forced to adopt the kolkhoz or sokhoz system. Everyone who oposed the communist system, in the period of 1945-48, fell victim to the several mass "clean-ups", was arrested and brought to Siberia into hard-labor camps. There, numbers of the deportees died because of the severe regime and the immense hardships; a fraction of the deportees were in later years allowed to return home, but the majority still remains deported and lives in Russia without any hope of someday returning home. It is reckoned that during the "clean-ups" of 1941 and then in the post-war years there were transferred to Siberia or other northern Russian regions no less than 350,000 of Lithuanian people, what means to a small country of only 3 million population a deadly blow. From the Vilnius terrytory in the porst-war years there repatriated to Poland about 200,000 people of Polish origin, among them lots of true Lithuanians, who hoped to find in Poland a smoother regime, as they actually did find it.

(To be continued)

BOOKS & PERIODICALS

A MASTERPIECE OF LITHUANIAN POETRY

"The Forest of Anykščiai" is considered the masterpiece of Lithuanian poetry of the 19th century and its author, Antanas Baranauskas, is Lithuania's leading poet of that period.

First published in 1860 and 1861 the poem attracted the attention of admirers of nature's beauties in many lands. Through translations into German, Latvian, Polish, Russian — even into Japanese, as rumour has it — Antanas Barasnauskas, himself a Catholic bishop under ..Tsarist ..oppression,.. has achieved his aims to show the world the delights of his country and the literary capabilities hidden in its language. For the "Forest of Anykščiai" had had a tremendous impact on the development of Lithuanian literature and poetry.

The present bi-lingual, Lithuanian original and translation into English, edition is the second imprint of this work, first rendered into English in 1956 by the eminent Lithuanian Poet Laureate, Nadas Rastenis.

An extensive introduction accompanies the new edition by authro and scholar J. Tininis, Lecturer in Indo-European Studies of University of California, L. A. It deals with the author, his life and times, the poem, and translator.

In conclusion let us quote a few sentences from the "Publisher's Note":

"From February 16, 1918 to 1940 Lithuania was an independent republic. Lithuanian teachers in Lithuanian schools were teaching Lithuanians to read and write in their native tongue. Words, sentences, idioms and phrases were eraced and eradicated. Lithuanian lands, forests, lakes, riversą hills and dales belonged to Lithuania. Lithuanian groves, burst and forests re-echoed with human and birds songs. That was Baranauskas' dream, at the time he wrote his verses, at the time he composed his everlasting poem "The Forest of Anykščiai", and at last his dream had come true. It was a pity that his dream had not materialized during his lifetime.

Nadas Rastenis,
translator of "Anykščių Šilelis"

"Still his verse, and especially the said peoem, as years went by, entered the hearts of not only his countrymen, but also of all those who read his famous epic, either in Lithuania, or in any other language, and enriched their minds and souls with the beauty of nature.

"We hope that this new edition will find its way into the homes of our compatriots and English readers, and arouse admiration in their souls for the beauty of Lithuanian poetry." **A. M.**

Cultural Wellsprings of Folktales

The recently published study **Cultural Wellsprings of Folktales** (Manyland Books, New York), containing considerable material on Lithuanian folklore, received a favorable comment from Cardinal F. Koenig of Vienna. In his letter to the author, Rev. V. Bagdanavičius, the Cardinal wrote:

".. I am happy to find it contains much valuable material from your own beautiful country. As one specializing in the history of religion, I can testify to the interest and importance of this collection for scholars, working in this field. Your comments are of exeptional value.

"Looking through your book one finds Mircea Eliade's statement of Lithuanian folklore being the richest of Europe fully confirmed. You surely deserve the high praise he bestows on your analyses of the Lithuanian material."

LITHUANIANS MAKE NEWS

A Program Committee under the chairmanship of Dr. F. Anderson, for the Second Conference on Baltic Studies. — From left to right: Gundar J. King, Pacific Lutheran University, Jaan Puhvel, UCLA, Raphael Sealey, University of Cal., Berkeley, E. Anderson, San Jose State College, Jars Trapans, Univ. of. Calif., Berkeley, Ogars Celle, Chairman of Committee for Press Relations.

Antrosios Baltijos Studijų konferencijos komitetas. Studijos įvyksta San Jose kolegijoje, š. m. 26 — 29. Iš lietuvių prie studijų parengimo prisidėjo dr. M Gimbutienė ir dr Vytautas Vardys. Tikimasių kad su komiteto nariais, paskaitininkais bei svečiais viso susirinks apie 100 žmonių besimančių baltistikos klausimais.

● **Dr. Vytautas J. Bieliauskas,** Chairman of the Department of Psychology, Xavier University, has been named President of the American Catholic Psychological Association. The ACPA is a national organization of professionally qualified psychologists founded in 1948 with the purpose of cooperating with interdisciplinary groups in advancing the application of psychology to religious issues. Dr. V. Bieliauskas will begin term as President in 1971.

Born and educated in Lithuania, V. Bieliauskas received his Ph. D. from the University of Tuebingen, Germany in 1943. He has had faculty appointments at University of Munich (Germany) 1944-48; King's College, Wilkes-Barre, Penn. 1949-50; College of William and Mary, Richmond, Va. Campus 1950-58. He joined the faculty of Xavier University in 1958 and was named Chairman of the Department of Psychology the following year. He is a consultant to Longview State Hospital and the Bureau of Catholic Charities of the Archdiocese of Cincinnati. He has held positions in the Cincinnati Psychological Association, Ohio Psychological Association (he is now President-elect of the OPA) and he is now Program Chairman and member of the Board of Directors of the ACPA.

His scientific publications have appeared in English, German, Lithuanian and French languages.

Baltic Conference at San Jose in November

The second conference on Baltic studies will be held at San Jose College in California on November 26-29, 1970. It is titled "The Baltic Area Through the Ages".

Co-sponsored by the San Jose College and the Association for the Advancement of Baltic Studies, the conference will draw over 100 participants. Universities and scientific institutes of the United States, Canada, Germany, Sweden, Finland, Switzerland, Brazil, Australia, and other countries will be represented.

The purpose of the conference is to provide a forum for the presentation, discussion, exchange of ideas and dissemination of information in the following fields of scholarly studies concerning the Baltic area: History, Political Science, Ancient and Modern Baltic Languages, Archeology, Folklore and Folk Art, Literature and Drama, Religion, Law, Bibliography and Sources of Baltic Studies, Economy, Industrial Development and Technology.

Special events will include exhibits of Baltic folk art and crafts at San Jose State College and of archive materials at the Hoover Institution on War, Revolution and Peace.

Baltists Convene in Vilnius

The second conference of Baltic Linguistics took place in Vilnius on June 16-18, six years after the initial meeting. Twenty-six reports were presented, including three by scholars outside the Soviet Union. One of them was Professor R. V. Schmalstieg, Pennsylvania State University, who spoke on the "Chronology of the Development of the Baltic and Slavic Systems of Vocalism".

The next conference will take place in 1974. It was also decided to establish an Institute of Baltic Linguistics at the Vilnius University. The magazine **Baltistica** will now appear four times a year.

Recognition to the Baltic Committee

The Royal Swedish Fund which by decrees of His Majesty distributes grants to various cultural attivities, has awarded Kr. 4000.— (about $800) towards the printing costs of the chronicles of the Baltic Committee.

The Committee comprises Swedish nationals friendly to the Baltic nations and representives of the exiled Balts in Sweden. The purpose of the Committees is to eluciate the problems of the occupied Baltic countries in Scandinavia and elsewhere in the free world, thus helping the Baltic refugees in their fight for their right to self-determination.

The Chronicles in question have been compiled by Professor Birger Nerman, an archaeologist of international repute and chairman of the Baltic Committee. His records cover all actions for which the Baltic Committee has taken the initiative and which it has carried through jointly with exile organisations. As an example of such actions one might mention the Captive Nations Day in Stockholm last October, the first time this Day was ever arranged in Sweden.

Representatives of the Baltic Committee have also attended international conferences of anti-Communist organisations.

(From: "News-letter from Behind the Iron Curtain", Reports on Communist Activities in Eastern Europe, No. 466, Vol. XXIV, Stockholm, June 1970).

DIVIDENDAI MOKAMI KAS 90 DIENŲ UŽ VISAS TAUPYMO SĄKAITAS

TAIP

TAUPYDAMI PAS MUS, JŪS GALITE PASIRINKTI TAUPYMO RŪŠĮ, KURI JUMS PATOGIAUSIA... TAI NEDELSDAMI PASIŲSKITE ČEKĮ DABAR.

6% UŽ TERMINUOTUS HOUSING CD INDĖLIUS

TAUPYMO SĄSKAITOS IKI $20,000 APDRAUSTOS F.S.L.I. ĮSTAIGOSE.

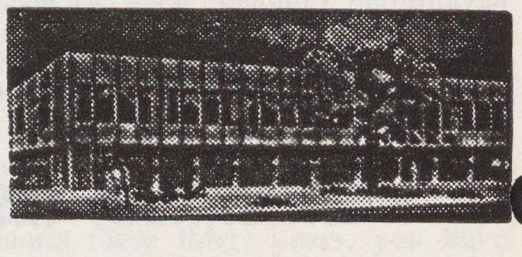

ST. ANTHONY SAVINGS & LOAN ASSN.

1447 So. 49th Court
Cicero, Illinois 60650

JUOZAS F. GRIBAUSKAS
sekretorius

Tel.: (312) 656-6330 ir 242-4395

LADIES AND GENTLEMEN

Remarkable Discovery

Hair formula JIB is Patented in Switzerland and Registered in U.S.A. and Canada, Europa, Germany, Austria. It cures Dandruff, Falling Hair, Itching scalp, Splitting ends, Strengthening Hair, Root growth, and restoring NATURAL HAIR COLOR.

Using JIB you will never be bald or grey. 100% Guaranteed.
Listed in Druggist Red-Blue Book. JIB Medicine Liquid 8 oz. A 16 week supply $6.00. Money Order, P. P., Send today — JIB LABORATORY
Šveicarijos patento nr. 458678.

1437 So. 49th Avenue, Cicero, Ill. 60650

CRANE SAVINGS & LOAN ASS'N

B. R. PIETKIEWICH,
President

2555 W. 47 th St., Chicago 32, Ill.

Lietuvių Moterų Klubo Gintaro baliaus debiutantės. Balius įvyko šią vasarą South Shore Country Club, Chicago, Illinois. Šio, 10-jo baliaus pirmininkė buvo M. Rudienė.

Baliaus pelnas skiriamas stipendijom lietuvių kilmės mergaitėm.

◆ Sol. Algirdas Brazis su savo dukra Marilyn šoka suktinį.

◆ I eilė (iš kairės): Carol Statkus Krajicek, Rožytė Rudytė, Dalia Jasaitytė, Sharon Keech; II eilė: Sharon Botica, Anita Giedraitytė; III eilė: Rūta Giedraitytė, Joana Markevičiūtė, Marilyn Brazytė, Mary Lou Pudge, Carolyn Kasarski, Mary Jo Wenckus.

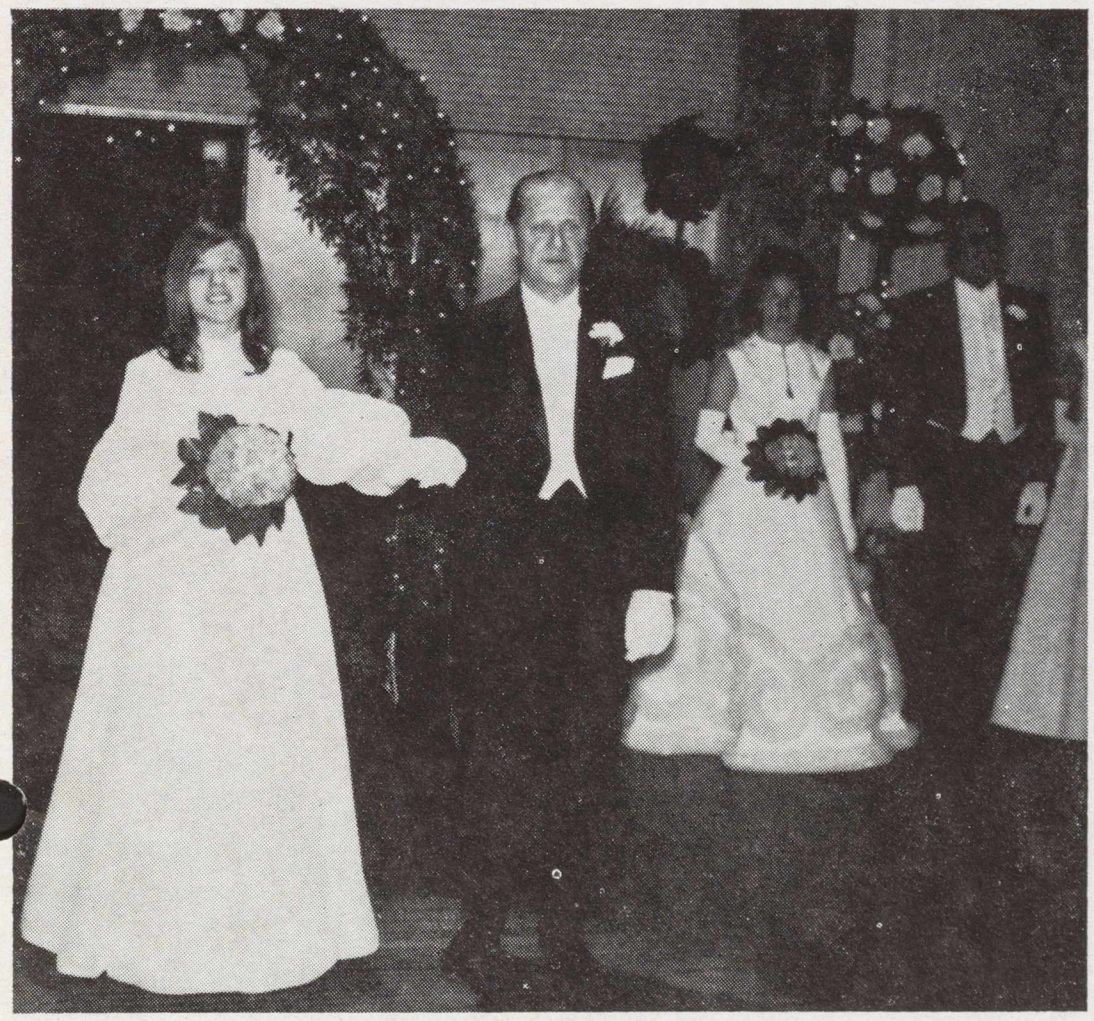

◆ Inž. A. Rudis įveda savo durą Rožytę.

Šių metų Gintaro baliaus stipendijatės (iš k.): Joan Oksas, stip. fondo pirm., Jūratė Jasaitytė — lietuviškumo stipendijatė, Lorraine Raman, Deborah Shelves; dešinėje— baliaus pirm. M. Rudienė.

VEIDAI IR VAIZDAI

(Faces and Places)

Debutants at the Lithuanian Womans Club Amber Ball in Chicago, Ill. 1. Debutants pictured before presented at Amber Ball. 2. A. Brazis dancing with his daughter Marilyn. 3. Eng. A. Rudis pictured with his daughter Rose. 4. Scholarship committee with the two receivers.

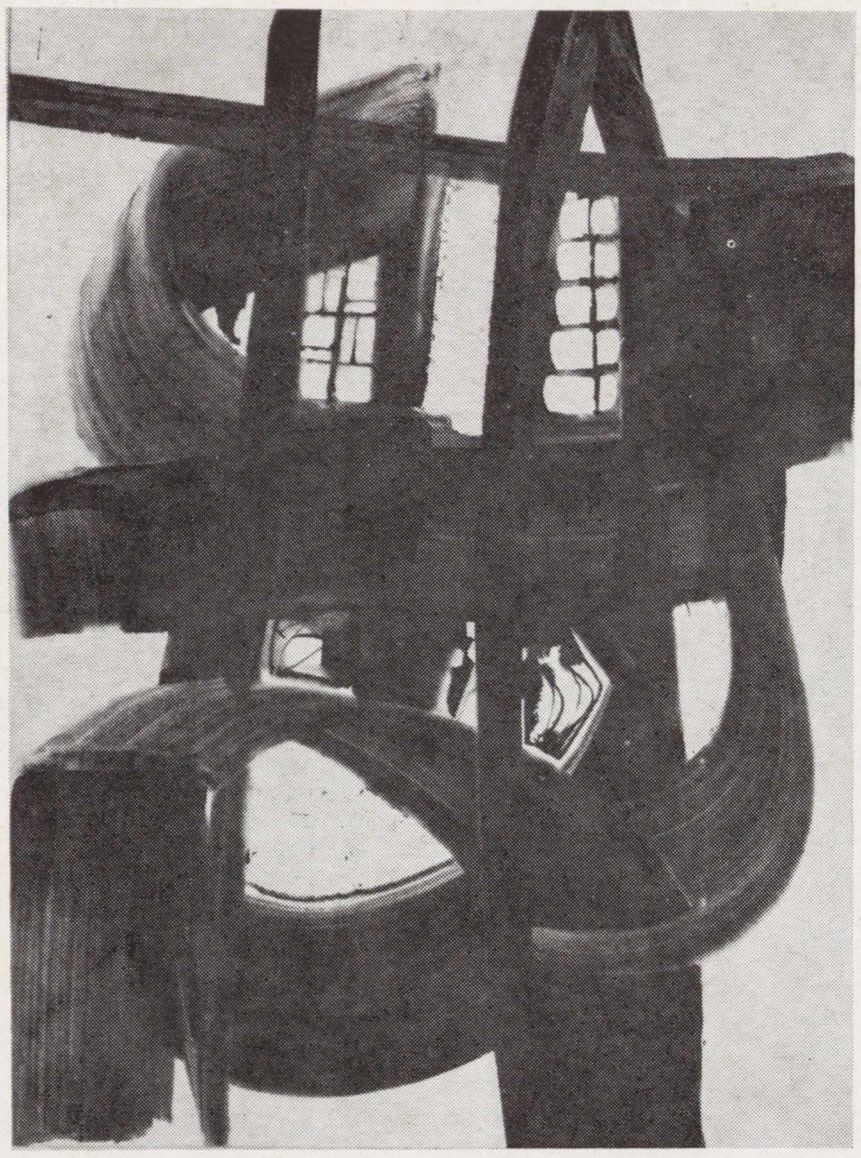

A. Docius

HABITAT, 87

Alfonsas Docius

GOTIKOS KŪRĖJAS SAULĖTOSE PAKALNĖSE

ALFONSAS DOCIUS gimė Lietuvoje 1916 m. Lankė ir 1936 m. baigė Kedainių gimnaziją. Nuo 1938 m. mokėsi Kauno Meno Mokykloje, iš kur persikėlė į Vilniaus Meno Akademiją ir 1943 m. baigė skulptūros skyrių. Jo profesoriais Kaune buvo J. Zikaras, Vilniuje — J. Mikėnas ir P. Aleksandravičius. 1944 m. studijas gilino W. Merten studijoje, Vokietijoje. Vėliau perėjo į grafikos sritį. Čia jis pasireiškė kaip vienas gerųjų mūsų tradicinių grafikų, puikiai įvaldęs piešimo techniką, estetiškos, o kartu ir turiningos linijos kūrėjas.

Po II pas. karo persikėlęs į Kanadą, gyvena ir grafikos srityje dirba Toronte, neretai su savo darbais pasirodydamas vietos lietuvių spaudoje.

Vienas žymesniųjų jo darbų yra Bern. Brazdžionio poezijos rinktinės iliustracijos, o kartu ir visas knygos apipavidalinimas, iki šiolei neturįs lygaus mūsų knygos istorijoje.

DAIL. ALFONSAS DOCIUS

KOMPOZICIJA / Composition # 2

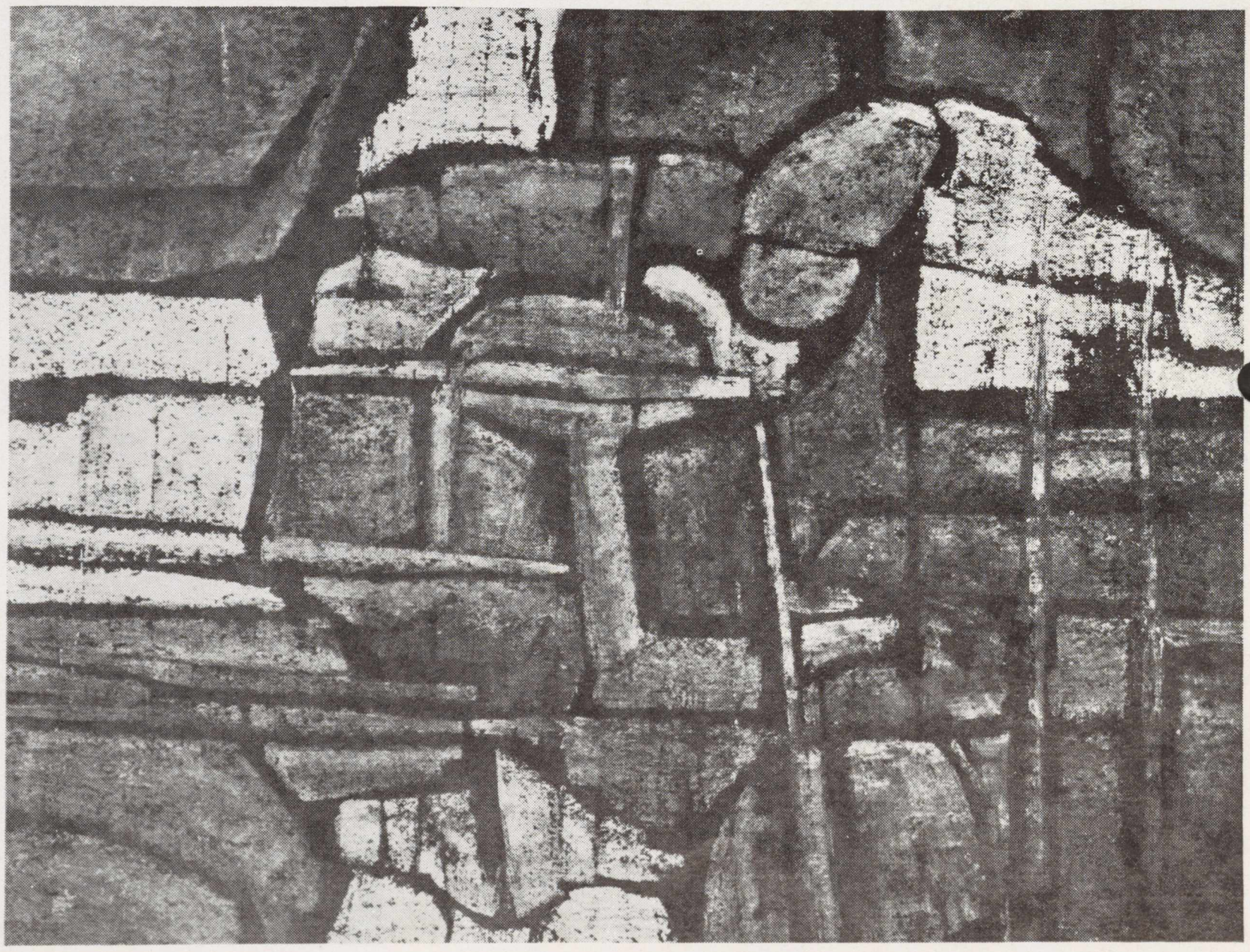

Šį rudenį A. Docius buvo pakviestas surengti savo darbų parodą Los Angeles Liet. Bendruomenės dienos programoje. Dail. A. Docius išstatė virš 30 savo kūrinių, atliktų įvairia technika — pastelių, guašų, monotipų, juodo tušo ir spalvotos grafikos.

Parodą atidarant, žodį tarė poetas Bern. Brazdžionis, apibūdindamas A. Dociaus kūrybą kaip gotikos pastatą, — žemę, realybę liečianti tik pačiu pagrindu, tačiau visu ūgiu ir linijomis kylanti aukščiau ir toliau nuo realaus pasaulio. Jo darbų giedra nuotaika, prasmingas turinys ir estetinis momentas žiūrovą iš karto pagauna ir kelia nuo kasdienybės į saulėtus slėnius ir į giedra spindinčius kalnus.

Keletas jo kuklių, nerėksmingų "abstraktų" ribojosi spalvų ir formų kompozicija, nepretenduojančia ką nors apčiuopiamo pasakyti. Tačiau labiausiai žavėjo tokie dailininko darbai, kaip Trys karaliai, Gotika, Parke, Prošvaistės, kurie per vieną kitą likusią realaus daikto ar peizažo detalę kalbėjo įspūdingai ir daug pasakančiai.

Vienas kitas populiaresnis, kaip Berželiai ar Lietuviškos lėlės, išsiveržę iš "tradicinio lietuviško realizmo" darbai, lankytojų buvo šiltai priimti ir tuojau įsigyti. Viso lankytojai įsigijo apie pusę išstatytų (neskaitant "Poezijos pilnaties" iliustracijų komplekto), darbų, daugiausia spalvotų. (B. R.)

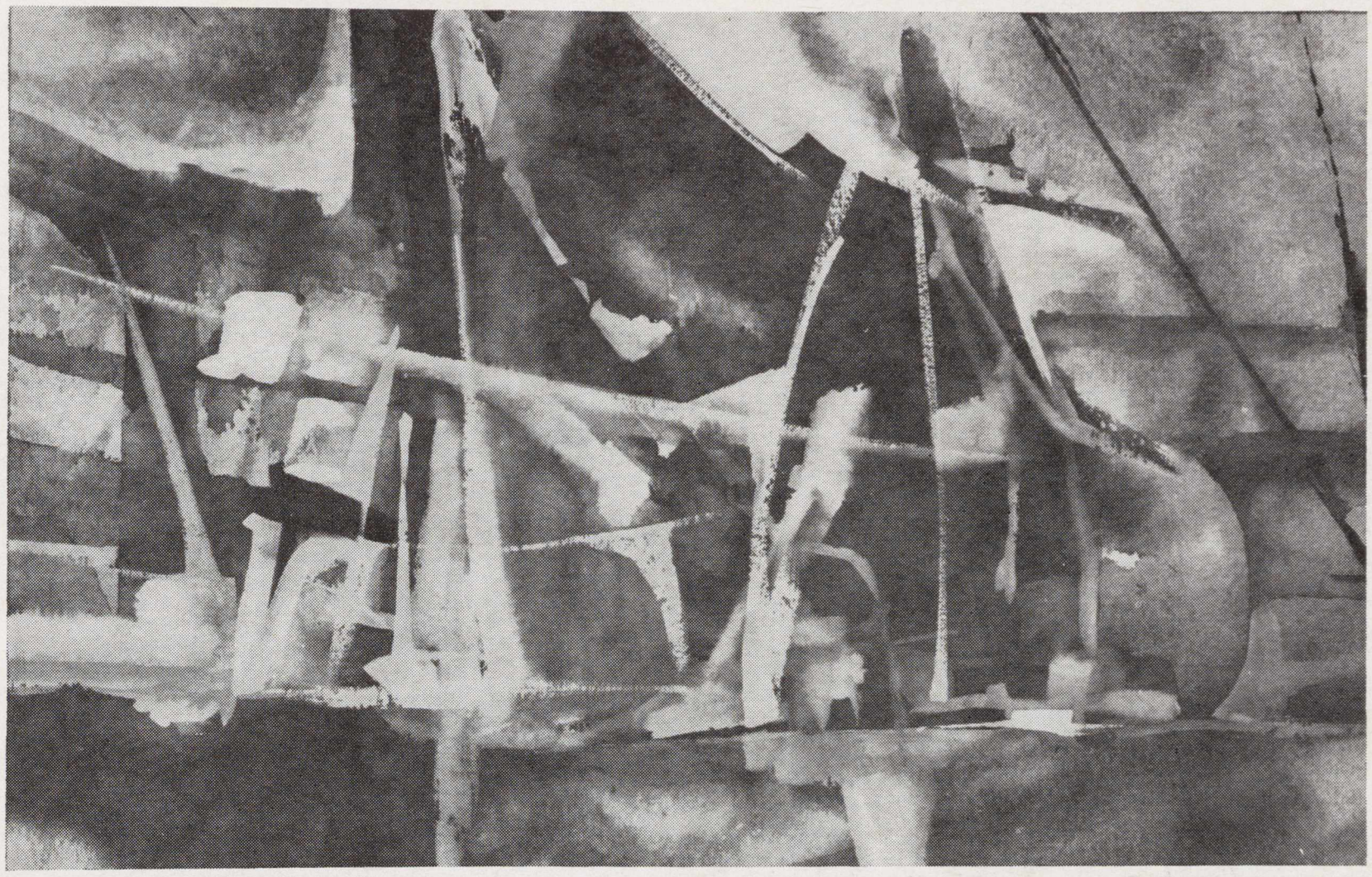

A. DOCIUS

NEĮVARDINTAS / Untitled

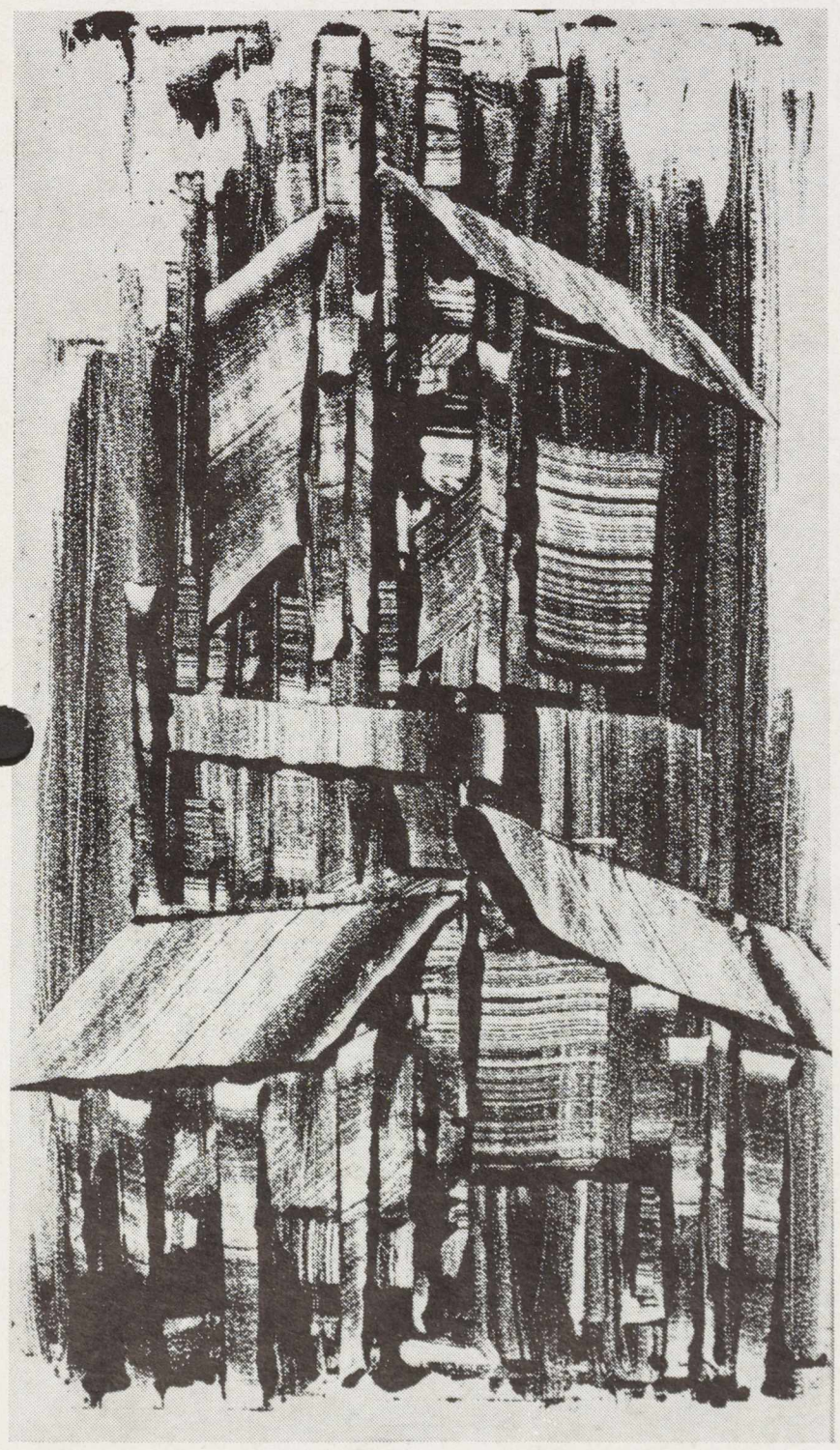

ALFONSAS DOCIUS, artist, born in Lithuania, 1916. Graduated from the Kėdainiai High School; studied art at the Kaunas Art School and the Vilnius Academy of Art, where he graduated in 1943. He studied sculpture under J. Zikaras, J. Mikėnas and P. Aleksandravičius, and specialized in stone sculpture under W. Merten in Germany.

Lives and works since 1949 in Toronto, Canada. Participated in groups Art exhibitions in various Canadien cities.

He deeply expresses light reflections in our tumultous world; the gothic lines of his paintings vividly shines through the darkness of meaningless reality.

1969 he designed and illustrated the book of poems "Poezijos pilnatis", by Bern. Brazdžionis.

A. Docius

Kiniečių kvartalas □ Chinatown

LIETUVIŲ

DIENOS

LITHUANIAN DAYS